

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Kristinos Liudžiūtės,
V kurso baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

SKOLININKO NESĄŽININGUMO SUDĖTIES ANALIZĖ

Analysis of Corpus Delicti of Debtor's Dishonesty

Darbo vadovas: lekt. dr. P. Veršekys

Recenzentas: asist. M. Aidukas

Vilnius

2016

Turinys

Įvadas	2
1.Skolininko nesąžiningumo kriminalizavimo raida Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (lyginamasis aspektas su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu)	5
1.1.Skolininko nesąžiningumo samprata ir kriminalizavimo Lietuvoje raida	5
1.2.Skolininko nesąžiningumo reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (lyginamasis aspektas su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu)	13
2.Skolininko nesąžiningumo sudėties požymių analizė.....	18
2.1.Objektas ir dalykas.....	19
2.2.Objektyvioji pusė.....	24
2.3.Subjektas.....	36
2.4.Subjektyvioji pusė.....	40
3.Skolininko nesąžiningumo atirbojimas nuo kitų nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų.....	43
Išvados	53
Panaudotų šaltinių sąrašas.....	56
Santrauka.....	62
Summary	63

Ivadas

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (*toliau - BK*) 208 straipsnis nėra vienas dažniausiai taikomų BK XXXI skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ straipsnių. Vis tik vertinant 2006 - 2015 m. statistiką, per pastaruosius penkerius metus skolininko nesąžiningumo baudžiamųjų bylų skaičius pirmosios instancijos teismuose žymiai išaugo. 2006 - 2010 m. pirmosios instancijos teismas nagrinėjo 38 skolininko nesąžiningumo bylas, o 2011 - 2015 m. - 90 bylų.¹ Tai rodo, kad su skolininko nesąžiningumu teisės taikytojai susiduria vis dažniau. Šio nusikaltimo sudėties požymių analizė gali būti reikšminga teismų ir kitų valstybės institucijų, kurios leidžia ar taiko įstatymus, praktikai, nes teisingas skolininko nesąžiningumo sudėties požymių supratimas lemia teisingą baudžiamųjų įstatymų taikymą.

Tema taip pat aktuali, kadangi Lietuvos baudžiamosios teisės literatūra skolininko nesąžiningumo aspektu itin skurdi - po 2000 m. BK įsigaliojimo nėra parašyto nė vieno mokslinio straipsnio, nebuvo pateiktas nei vienas BK 208 str. pakeitimo įstatymo projektas. Skolininko nesąžiningumo sudėties analizė leistų įvertinti, ar rastas tinkamiausias teisinis reglamentavimas, ar vis dėlto skolininko nesąžiningumo sudėtis turi trūkumų, kurie turėtų būti pašalinti.

Temos originalumas. Skolininko nesąžiningumo sudėtis Lietuvoje yra pakankamai nauja - 1961 m. BK įtvirtinta tik 1994 m. liepos 19 d. Šiame kodekse numatytus skolininko nesąžiningumo ir apgaulės sudėties požymius analizavo K. Jovaišas² ir A. Abramavičius³. Po 2000 m. BK įsigaliojimo, skolininko nesąžiningumo sudėties požymius nagrinėjo E. Sinkevičius⁴, kai kuriuos požymius analizavo ir D. Bukelienė⁵, atribodama turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą nuo skolininko nesąžiningumo, numatyto BK 208 str. 2 d. Nepaisant to, išsami skolininko nesąžiningumo sudėties požymių analizė atlikta nebuvo.

Šiame magistro darbe nagrinėjama skolininko nesąžiningumo sudėties problematika, aptariamas kiekvienas sudėties požymis, apibendrinamos baudžiamosios

---

¹ Remiantis nacionalinės teismų administracijos duomenimis [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-25]. Prieiga internete: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.

² JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 1, p. 49-57.

³ ABRAMAVIČIUS, A. *et al.* *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 417-419.

⁴ SINKEVIČIUS, E. *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 495-501.

⁵ BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 206-213.

teisės doktrinos ir naujausios bei aktualiausios teismų praktikos nuostatos, pateikiamos įžvalgos, pastebėjimai, pasiūlymai.

Darbo objektas. Tyrimo objektą ir ribas apibrėžia darbo pavadinimas - skolininko nesąžiningumo sudėtis. Siekiant nuoseklaus tyrimo, aptariama skolininko nesąžiningumo kriminalizavimo Lietuvoje raida, BK 208 str. numatyti skolininko nesąžiningumo sudėties požymiai lyginami su įtvirtintais užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose, analizuojami skolininko nesąžiningumo sudėties elementai, skolininko nesąžiningumas atskiriamas nuo kitų panašių nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų.

Darbo tikslas ir uždaviniai. Pagrindinis darbo tikslas - remiantis teisine literatūra, teisės aktais ir teismų praktika, išanalizuoti skolininko nesąžiningumo sudėtį. Šiam tikslui pasiekti darbe iškeliami tokie uždaviniai:

1. Atskleisti skolininko nesąžiningumo sampratą ir aptarti baudžiamosios teisės normos, numatančios atsakomybę už skolininko nesąžiningumą, raidą Lietuvoje;
2. Palyginti skolininko nesąžiningumo reglamentavimą užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse;
3. Išanalizuoti skolininko nesąžiningumo sudėties elementus ir juos apibūdinančius požymius, atskleisti jų turinį, aptarti probleminius aspektus;
4. Atriboti skolininko nesąžiningumą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų ir civilinės teisės pažeidimų.

Tyrimo metodai. Magistro darbe daugiausiai naudoti istorinis, lyginamasis, lingvistinis, loginis ir sisteminės analizės metodai. Istorinis metodas naudojamas aptariant skolininko nesąžiningumą reglamentuojančių baudžiamosios teisės normų raidą Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose. Lyginamojo metodo pagalba analizuojami Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai, skolininko nesąžiningumas atskiriamas nuo kitų panašių nusikalstamų veikų ir civilinės teisės pažeidimų. Lingvistiniu metodu daugiausiai naudotasi aiškinant turtinės žalos požymio reikšmę. Loginis ir sisteminės analizės metodai panaudoti nagrinėjant teisės aktus, doktriną, teismų praktiką bei darant išvadas.

Tyrimo šaltiniai. Pagrindiniu šio darbo šaltiniu reikėtų laikyti Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą (*toliau - CK*), Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą ir kitus teisės aktus, kuriuos analizuojant, parenkama ir pritaikoma specialioji literatūra bei teismų praktika.

Aptariant istorinę skolininko nesąžiningumo raidą remiamasi 1961 m. BK, 2000 m. BK, taip pat A. Abramavičiaus, K. Jovaišo mokslinėmis publikacijomis, baudžiamosios teisės vadovėliu. Nagrinėjant skolininko nesąžiningumo reglamentavimą užsienio

valstybių įstatymuose, aptariamos Suomijos, Lenkijos, Švedijos, Estijos ir Vokietijos baudžiamųjų įstatymų normos, numatančios atsakomybę už skolininko nesąžiningumą ir tas nusikalstamas veikas, kurios savo požymiais yra panašios į Lietuvos BK 208 str. įtvirtintas.

Skolininko nesąžiningumą atskiriant nuo kitų nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų naudojamosi BK, jo komentaru, baudžiamosios teisės vadovėliais, D. Bukelienės, O. Fedosiuk, V. Piesliako, D. Prankos ir kitais Lietuvos ir užsienio autorių moksliniais darbais, taip pat aktualia teismų praktika. Aptariant ir analizuojant teismų praktiką, daugiausiai remtasi 2011 - 2015 metų baudžiamosiomis bylomis, kuriose spęstas skolininko nesąžiningumo nusikalstamos veikos inkriminavimo klausimas. Didžiausias dėmesys skirtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (*toliau - LAT*) kovo 10 d. nutarčiai baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

1. Skolininko nesąžiningumo kriminalizavimo raida Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (lyginamasis aspektas su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu)

1.1. Skolininko nesąžiningumo samprata ir kriminalizavimo Lietuvoje raida

Kreditoriai visais laikais susidurdavo su skolininkais, kurie įvairiais būdais siekė išvengti įvykdyti savo įsipareigojimus, todėl atsirado poreikis pradėti saugoti kreditorių turtinius interesus. Būtent tarp skolininko ir kreditoriaus susiklostę santykiai tapo prielaida įstatymo leidėjui sukurti tokius santykius reglamentuojančias teisės normas ir baudžiamuosiuose įstatymuose. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas numato veikas, kurios kvalifikuojamos kaip skolininko nesąžiningumas, tačiau nepateikia skolininko nesąžiningumo apibrėžimo. Norint jį išskirti, reikėtų išsiaiškinti kaip visuomenėje ir baudžiamojoje teisėje suvokiamas skolininkas ir nesąžiningas elgesys.

Lietuvių kalboje žodis „skolininkas“ kilęs iš žodžio „skola“, kuris reiškia gražintinai paimtus pinigus ar daiktus.⁶ Lietuvių kalbos žodynas skolininką apibūdina kaip tą, kas turi skolų, skolingą žmogų.⁷ BK 208 str. 1 d. ir 2 d. numatytos aplinkybės, kurias būtina nustatyti, norint padarytą veiką kvalifikuoti kaip skolininko nesąžiningumą. BK 208 str. 1 d. numatyta, kad kaltininkas nusikalstamą veiką padarė dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, o BK 208 str. 2 d. dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas.⁸ Atsižvelgiant į tai, BK 208 str. prasme skolininku turėtų būti laikomas fizinis ar juridinis asmuo, kuris, būdamas atitinkamoje padėtyje, kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui yra įsiskolinęs už suteiktą produkciją ar pasiskolinęs daiktą ar pinigus iš kito asmens su prievole juos gražinti (sumokėti) sutarta tvarka, tačiau jos nesilaiko.

Nesąžiningumas yra sąžiningumo antonimas. Žodis „sąžiningumas“ kildinamas iš žodžio „sąžinė“. Sąžinė - dorovinio atsakingumo už savo poelgius jautimas, jų vertės įsisąmoninimas.⁹ Sąžinės kaip ir sąžiningumo suvokimas priklauso nuo kiekvieno asmens, jo būdo, charakterio, socialinės aplinkos, kurioje asmuo formavosi, bei jo paties suvokimo. Socialinėje visuomenėje yra susiformavusios tam tikros moralės normos, pagal kurias vertiname, ar tam tikras elgesys yra sąžiningas ar ne. Dažniausiai nesąžiningus

⁶ Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-11]. Prieiga internete: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>

⁷ *Ibid.*

⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

⁹ *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (septintas pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012, p. 681.

skolininko ketinimus galima atpažinti iš to, kaip vykdoma įmonės veikla, ypač kai įmonė yra sunkioje finansinėje padėtyje. Tokioje padėtyje įmonės atliekami veiksmai turėtų būti orientuoti į esančių skolų mažinimą, o ne naujų skolų sukūrimą.¹⁰ Kiekvienas sąmoningas asmens veiksmas, kuris prieštarauja tiek įstatymams, tiek ir moralės normoms, visuomenėje laikytinas nesąžiningu, tačiau tik už tuos nesąžiningus skolininko veiksmus, kuriais jis pažeidžia sąžiningo ūkininkavimo principus ir kreditorių interesus, padarydamas kreditoriams turtinės žalos BK skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusizengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“, 208 str., numatyta baudžiamoji atsakomybė.

Atsižvelgiant į išdėstytą, darytina išvada, kad skolininko nesąžiningumu, baudžiamosios teisės prasme, laikytinos tokios pavojingos veikos, kuriomis kėsinama į ekonomiką ir verslo tvarką, taip pažeidžiant teisėtus kreditorių turtinius interesus ir sąžiningo ūkininkavimo principus.

Visada egzistuoja tikimybė, kad tarp skolininko ir kreditoriaus sudarytas susitarimas nebus vykdomas dėl įmonės sunkios finansinės padėties, nemokumo, bankroto ar kitų priežasčių. Tokiais atvejais įmonės vadovas turėtų imtis veiksmų, kuriais apsaugotų kreditorių interesus. Tai gali būti daroma įvairiais būdais: siekiant išgelbėti įmonę nuo bankroto, ją likviduojant arba sudarant neformalius susitarimus su kreditoriais. Jeigu nesiimama tinkamų priemonių, kreditoriai, kurie dažniausiai nežino apie įmonės rizikingą padėtį, tikėtina, patirs žalą dėl įmonės turto pardavimo, nes įmonės galimybės pagerinti finansinę padėtį sparčiai mažėja.¹¹ Skolininkui neįvykdžius savo įsipareigojimų ir dėl to padarius turtinės žalos kreditoriui ar kreditoriams, šie gali ginti savo teises civilinės, o išskirtiniais atvejais - baudžiamosios teisės priemonėmis.

Siekiant užtikrinti teisinių gėrių apsaugą baudžiamoji atsakomybė yra kraštutinė priemonė (*ultima ratio*). Pasak O. Fedosiuk, „*ultima ratio* principas pirmiausia iškelia tam tikrus racionalius reikalavimus pripažįstant veikas nusikalstamomis ir reiškiasi kaip suvokimas, kad legitimus kriminalizavimo aktas turi būti pagrįstas ne tik vertinamo elgesio pavojingumu ir ginamo teisinio gėrio svarba, bet ir baudžiamosios atsakomybės būtinumu, efektyvumu ir ekonominiu tikslingumu.“¹² Tik tada, jei kreditorius savo pažeistų turtinių interesų negali apginti kitomis priemonėmis, galima taikyti baudžiamosios teisės priemones.

---

¹⁰ NWAFFOR, A. O. Fraudulent Trading and the Protection of Company Creditors: the Current Trend in Company Legislation and Judicial Attitude. *Common Law World Review*, 2013, Vol. 42, Issue 4, p. 308.

¹¹ BACHNER, T. *Creditor Protection in Private Companies: Anglo-German Perspectives for a European Legal Discourse*. New York: Cambridge University Press, 2009, p. 180-181.

¹² FEDOSIUK, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*, 2012, 19(2), p. 722.

Iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo galiojęs baudžiamasis kodeksas nenumatė baudžiamosios atsakomybės už skolininko nesąžiningumą. Tuo laikotarpiu vyravo planinė ekonomika, kurioje visos įmonės priklausė valstybei. Tik atkūrus nepriklausomybę ir perėjus prie rinkos ekonomikos, atsiradus įvairioms privačių juridinių asmenų formoms, skolininkų ir kreditorių santykių reglamentavimas vėl tapo aktualus. Pasak A. Abramavičiaus „atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, kilo būtinybė pertvarkyti ne tik politinę, bet ir ekonominę šalies sistemą. Reikėjo pereiti iš komandinės-planinės ūkininkavimo sistemos į rinkos ekonomiką, grindžiamą laisvo, decentralizuoto ūkininkavimo principais. Visa tai lėmė naujus ekonominius santykius. Priimant įstatymus, kitus norminius teisės aktus, buvo kuriama teisinė naujų ekonominių santykių reglamentavimo bazė. Turėjo būti iš naujo įvertinta ir baudžiamojo įstatymo įtaka ekonominių santykių reguliavimui. Reikėjo atsižvelgti į tai, kad, viena vertus, svarbiausias uždavinys pereinant į rinkos ekonomiką yra normalių sąlygų privačiam verslui sudarymas, kita vertus, visa nekontroliuojama ir neribojama privačia verslininkyste grindžiama ūkininkavimo sistema gali kelti pavojų visuomenės saugumui, valdymo tvarkai ir net įmonių sveikatai. Todėl baudžiamosios teisės normoje turėtų būti suderinti šie du aspektai.“¹³

Esminis pokytis dėl baudžiamosios atsakomybės už ūkinius nusikaltimus senajame BK įvyko 1994 m., kai jis buvo pakeistas 1994 m. liepos 19 d. įstatymu Nr. I-551.¹⁴ BK papildytas naujais skirsniais: penkioliktuoju – „Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai“ ir šešioliktuoju – „Nusikaltimai finansams“. Šiuose skirsniuose buvo atsižvelgta į nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos ir jos visuomenės, pereinančios prie rinkos ekonomikos, poreikius, todėl suformuluota baudžiamoji atsakomybė už ūkininkavimo tvarkos ir finansinius nusikaltimus.¹⁵ Penkioliktame skirsnyje įtvirtintas ir 316 str. „Skolininko nesąžiningumas ar apgaulė“, kuris įsigaliojo nuo 1995 m. sausio 1 d.

Senajo BK 316 straipsnio 1 dalyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už turto, kuris galėtų būti pateiktas skolai gražinti, paslėpimą, iššvaistymą, perleidimą, pervedimą į užsienį ar pardavimą nepateisinamai pigiai patekus į sunkią ekonominę situaciją ar tapus nemokiu ir esant akivaizdžiai bankroto grėsmei, jei tuo padaryta turtinė žala kreditoriams.

---

¹³ ABRAMAVIČIUS, A. Ūkininkavimo tvarkos ir finansinių nusikaltimų kvalifikavimo problemos. *Jurisprudencija*, 1998, 10(2), p. 9.

¹⁴ 1994 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-551 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.

¹⁵ ABRAMAVIČIUS, A. Ūkininkavimo tvarkos ir finansinių nusikaltimų kvalifikavimo problemos. *Jurisprudencija*, 1998, 10(2), p. 10.

BK 316 str. 2 d. numatyti skolininko nesąžiningumą kvalifikuojantys požymiai. Baudžiamoji atsakomybė kyla už naujų sutarčių prekėms pirkti sudarymą ar paskolų paėmimą žinant apie negalimumą už pirktas prekes sumokėti ar gražinti skolą, taip pat melagingus pareiškimus apie neegzistuojančias skolas arba apie asmens žinioje esančio turto priklausomybę, padarytus asmens, patekusio į sunkią ekonominę situaciją ar tapus nemokiu ir esant akivaizdžiai bankroto grėsmei.¹⁶

Šiais nusikaltimais kėsinama į sąžiningo ūkininkavimo principus. Sąžiningo ūkininkavimo principai pažeidžiami tuo, kad skolininkas, elgdamasis nesąžiningai, padaro turtinę žalą kreditoriams, kurie juo pasitikėjo. Taigi pagrindinis tiesioginis nusikaltimo, numatyto BK 316 str., objektas yra sąžiningo ūkininkavimo principai, o papildomas - turtiniai kreditorių interesai.¹⁷

Tiek BK 316 str. 1 d., tiek 2 d. nusikaltimų objektyvioji pusė gali pasireikšti alternatyviomis veikomis. Abiejose sudėtyse numatytos būtinos nusikaltimo padarymo aplinkybės - sunki ekonominė situacija, nemokumas ir akivaizdi bankroto grėsmė. Taigi turėjo būti nustatyta, kad kaltininkas nusikalstamą veiką padarė įmonei būnant sunkioje ekonominėje padėtyje, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas arba įmonei būnant nemokiai, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas.

Pastebėtina, kad 1961 m. BK 316 straipsnio 1 dalyje, kaip vienas iš sudėties požymių, numatyta turtinė žala. Tuo tarpu BK 316 straipsnio 2 dalyje padariniai nėra įtvirtinti kaip būtinasis požymis - objektyvioji pusė pasireiškia tik veika, turtinė žala kreditoriams gali būti ir nepadaryta. Vadinasi, senojo BK 316 str. 1 d. numatyti materialiosios sudėties požymiai - nusikaltimas laikomas baigtu atsiradus padariniams, o BK 316 str. 2 d. - formaliosios sudėties, nes baudžiamajai atsakomybei atsirasti užtenka atlikti vieną iš numatytų alternatyvių veiksmų.

Skolininko nesąžiningumo subjektu laikomas fizinis asmuo, kuris pateko į sunkią ekonominę situaciją ar tapo nemokiu, kai jam akivaizdžiai grėsė bankrotas. Subjektas turi turėti ir specialius požymius - būti įmonės savininku ar asmeniu, įgaliotu atlikti su įmonės valdymo funkcijomis susijusias pareigas. Juridinis asmuo subjektu būti negalėjo, baudžiamoji atsakomybė už skolininko nesąžiningumą juridiniam asmeniui įtvirtinta tik 2000 m. BK. Taip pat paminėtina, kad 1961 m. BK 316 straipsnyje numatytos veikos padaromos tik tiesiogine tyčia.¹⁸

¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 1961, Nr. 18-147.

¹⁷ ABRAMAVIČIUS, A. *et al. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 416-417.

¹⁸ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 1, p. 56.

1996 m. sausio 18 d. įstatymu Nr. I-1173 1961 m. BK 316 straipsnio pavadinimas iš „Skolininko nesąžiningumas ar apgaulė“ pakeistas į „Skolininko nesąžiningumas ir apgaulė“, sugriežtinta atsakomybė už šiame straipsnyje įtvirtintus nusikaltimus.¹⁹

Įstatymu pakeista ir BK 316 str. 2 d. dispozicija. Baudžiamoji atsakomybė numatyta už naujų sutarčių prekėms pirkti sudarymą ar paskolų paėmimą žinant apie negalimumą už pirktas prekes sumokėti ar grąžinti skolą, taip pat melagingus pareiškimus ataskaitoje, viešuose pasisakymuose ar publikacijose apie neegzistuojančias skolas arba apie asmens žinioje esančio turto priklausomybę, asmeniui, patekusiam į sunkią ekonominę situaciją ar pasiskelbusiam nemokiu. Dispozicija praplėsta „melagingus pareiškimus apie neegzistuojančias skolas“ pakeičiant į „melagingus pareiškimus ataskaitoje, viešuose pasisakymuose ar publikacijose apie neegzistuojančias skolas“.

1997 m. birželio 24 d. įstatymu Nr. VIII-287 padaryti keli pakeitimai. Po šio įstatymo įsigaliojimo pagal BK 316 str. 1 d. baudžiamoji atsakomybė kilo už turto, kuris galėtų būti pateiktas skolai grąžinti, paslėpimą, iššvaistymą, perleidimą, pervedimą į užsienį ar pardavimą nepateisinamai pigiai patekus į sunkią ekonominę situaciją ar pasiskelbus nemokiu, jei tuo padaryta turtinė žala kreditoriams, o pagal BK 316 str. 2 d. už naujų sutarčių prekėms pirkti sudarymą ar paskolų paėmimą, žinant apie negalimumą už pirktas prekes sumokėti ar grąžinti skolą, taip pat už melagingus pareiškimus ataskaitoje, viešuose pasisakymuose ar publikacijose apie neegzistuojančias skolas arba apie asmens žinioje esančio turto priklausomybę, padarytus asmens, patekusio į sunkią ekonominę situaciją ar pasiskelbusio nemokiu.²⁰

Abiejose straipsnio dalyse žodžiai „tapus nemokiu“ pakeisti į „pasiskelbus nemokiu“ ir į „pasiskelbusio nemokiu“, išbraukta „ir esant akivaizdžiai bankroto grėsmei“. Po tokių pakeitimų neliko vienos baudžiamajai atsakomybei atsirasti reikalingos aplinkybės - akivaizdžios bankroto grėsmės. Pakako sunkios ekonominės situacijos ar pasiskelbimo nemokiu. Vadinasi, keitėsi ir šio nusikaltimo subjektas.

1999 m. lapkričio 25 d. įstatymu Nr. VIII-1439 316 straipsnyje įtvirtintų nusikaltimų sudėčių požymiai nepakeisti, tik sušvelninta baudžiamoji atsakomybė.²¹

---

¹⁹ 1996 m. sausio 18 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-1173 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 311, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 321(1), 324 straipsnių pakeitimo ir papildymo 326(1), 326(2), 329(1), 329(2), 329(3) straipsniais“, *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 9-217.

²⁰ 1997 m. birželio 24 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-287 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 315 ir 316 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1508.

²¹ 1999 m. lapkričio 25 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-1439 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 79, 80, 85, 201(1), 203(1), 212, 213(1), 225, 229, 230, 230(1), 231, 232(1), 232(4), 234, 236, 237, 239, 243, 246, 251, 253, 254, 256, 260, 264, 271, 274, 275, 278, 280, 281, 291, 292,

2000 m. rugsėjo 26 d. priimtas naujas Baudžiamasis kodeksas, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d. Jame skolininko nesąžiningumo nusikaltimas įtvirtintas XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“, 208 straipsnyje.²² Pažymėtina, kad šiame straipsnyje įtvirtinti dviejų savarankiškų skolininko nesąžiningumo sudėčių požymiai, o senajame BK buvo numatytos pagrindinė ir kvalifikuota skolininko nesąžiningumo sudėtys.

LR BK 208 str. 1 d. įtvirtinti naujos, 1961 m. BK nenumatytos, sudėties požymiai. Pagal šį straipsnį atsako tas, kas dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų patenkino tik vieno ar keleto iš jų reikalavimus arba užtikrino vieno ar kelių kreditorių reikalavimus ir dėl to padarė turtinės žalos likusiems kreditoriams. Toks nusikaltimas kitaip įvardinamas kaip favoritizmas vieno ar kelių kreditorių atžvilgiu.

BK 208 str. 2 d. įtvirtinti kitos sudėties požymiai. Šioje dalyje baudžiamoji atsakomybė numatyta tam, kas dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, paslėpė, iššvaistė, perleido, pervedė į užsienį ar nepateisinamai pigiai pardavė turtą, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, ir dėl to padarė turtinės žalos kreditoriams. Kitaip galima įvardinti kaip skolininko nesąžiningumo susijusio su savo turto neteisėtu perleidimu ar kitokiu konkursinės masės menkinimu, tuo padarant turtinės žalos kreditoriams sudėtį.²³ Lyginant 1961 m. BK 316 str. 1 d. ir 2000 m. BK 208 str. 2 d. įtvirtintų nusikaltimų sudėčių požymius akivaizdu, jog jie pakito tik minimaliai.

Trečiojoje straipsnio dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė juridiniam asmeniui. Kaip jau minėta, 1961 m. BK juridinis asmuo negalėjo būti nusikalstamos veikos subjektu.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog 1961 m. BK 316 str., kaip ir dabartinio BK 208 str., nenumatyta kokio dydžio turtinė žala turi būti padaryta kreditoriams. Tai buvo palikta nustatyti teismui, kuris turėjo atsižvelgti į konkrečias bylos aplinkybes, padarytos žalos dydį ir piniginę jos išraišką, kreditoriaus, akcininko ar kito asmens turtinę ir ekonominę padėtį ir pan.²⁴

Po 2000 m. BK įsigaliojimo, normos, reglamentuojančios baudžiamąją atsakomybę už skolininko nesąžiningumą, raida nutrūko. Nuo naujojo BK priėmimo buvo pateiktas

---

293, 296, 309, 310, 314, 315, 316, 320, 321, 323, 326(1), 326(2), 328, 329(2) straipsnių pakeitimo ir papildymo", *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 106-3059.

²² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

²³ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 495.

²⁴ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 1, p. 52.

tik vienas BK 208 straipsnio pakeitimo projektas. 2003 m. vasario 26 d. Seimui pateiktas įstatymo projektas²⁵, kuriame siūloma sukongretinti 208 straipsnyje numatytos turtinės žalos dydį, įrašant „didelė turtinė žala“, tačiau ši pataisa nepriimta. Daugiau jokių pasiūlymų dėl BK 208 straipsnio keitimo nebuvo pateikta. Tai, kad šis straipsnis, nuo BK įsigaliojimo, nebuvo nei karto redaguotas galėjo lemti BK 208 str. taikymo dažnumas arba Lietuvos baudžiamoji politika, kurios prioritetu nėra kreditorių interesus pažeidžiančios nusikalstamos veikos.

Remiantis statistiniais duomenimis pastebėtina, jog nuo 2010 m. užregistruojama vis mažiau skolininko nesąžiningumo atvejų (žr. 1 paveikslą).²⁶ To priežastimi galėtų būti pasibaigusi ekonominė krizė, nes 2009 m. matyti akivaizdus šuolis, o iki 2009 m. užregistruota panašiai tiek skolininko nesąžiningumo atvejų, kiek ir pastaraisiais metais. 2015 m. užregistruota šešiolika skolininko nesąžiningumo atvejų, kas, vertinant visų užregistruotų nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų ekonomikai ir verslo tvarkai tais metais statistiką, sudaro tik 1,27 proc.²⁷ Atsižvelgus į pateiktus duomenis galima teigti, kad BK 208 str. praktikoje nėra dažnai taikomas.

1 paveikslas

Retas šio straipsnio taikymas lemia ir jo aktualumą Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje bei teismų praktikoje. Teismų nutartyse ar nuosprendžiuose, ypač žemesnių

²⁵ 2003 m. vasario 26 d. Baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 6, 23, 25, 37, 46, 48, 55, 65, 74, 75, 77, 78, 79, 82, 90, 92, 93, 95, 97, 172, 175, 187, 189, 208, 212, 257, 263, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo nauju 271(1) straipsniu bei 39 ir 243 straipsnių išbraukimo įstatymo projektas, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. IXP-2321.

²⁶ Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-27] Prieiga internete: <<http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/>>.

²⁷ *Ibid.*

instancijų, daugiausiai analizuojamos bylos faktinės aplinkybės, skolininko nesąžiningumo sudėties požymius tiesiog konstatuojant, o ne juos aiškinant. Teismams neakcentuojant svarbiausių skolininko nesąžiningumo probleminių aspektų, teisės taikytojams šio nusikaltimo sudėties požymiai gali būti nelabai aiškūs. Dėl tos pačios priežasties skolininko nesąžiningumo sudėties probleminiai aspektai nėra ir mokslinių publikacijų tiriamuoju objektu. Tiesa, naujausioje LAT praktikoje išaiškintas turtinės žalos požymis, skolininko nesąžiningumo atribojimo nuo civilinės teisės pažeidimo kriterijus, todėl tikėtina, kad naujųjų išaiškinimų vertinimas atspindės ir teisės doktrinoje.

Kita vertus, baudžiamoji politika taip pat reikšminga įstatymų leidybai. G. Sakalauskas teigia, kad „baudžiamųjų įstatymų kūrimas, taisymas, pildymas ir keitimas laikomas kertine baudžiamosios politikos sudėtine dalimi.“²⁸ Praktinė baudžiamoji politika (įstatymų taikymas) įstatymų leidėjui leidžia įsitikinti kodėl jo siekiami tikslai nėra vykdomi, taip pat tikslinti baudžiamąją politiką, keičiant įstatymą, o kartu ir reiškinio baudžiamąjį teisinį reguliavimą.²⁹ Lietuvoje baudžiamosios politikos prioritetu yra nusikalstamos veikos nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, korupciniai, smurtiniai ir panašaus pobūdžio nusikaltimai, kurie nebūtinai sudaro didžiąją dalį užregistruotų nusikalstamų veikų, bet sukelia rezonansą visuomenėje³⁰, todėl jų teisinis reglamentavimas keičiamas dažniausiai. Skolininko nesąžiningumas nėra vienas iš tokių nusikaltimų. Jis sudarė tik 0,02 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų Lietuvoje 2015 m.³¹ ir visuomenėje nesukelia jokio rezonanso. Tai galimai viena iš priežasčių, kodėl nepateiktas nei vienas BK 208 str. pakeitimo įstatymo projektas.

---

²⁸ SAKALAUSKAS, G. *et al.* *Baudžiamoji politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai*. Vilnius: Teisės institutas, 2012, p. 16.

²⁹ PIESLIAKAS, V. Baudžiamoji politika Lietuvoje po 1990 m. ir jos tendencijos. *Jurisprudencija*, 1999, 13(5), p. 56.

³⁰ 2015 m. Lietuvoje vagystės sudarė 35,6 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų. Kitos dažniausiai užregistruotos nusikalstamos veikos - fizinio skausmo sukėlimas ar nežymūs sveikatos sutrikdymas (12,9 proc.), sukčiavimas (6,2 proc.), viešosios tvarkos pažeidimas (4,5 proc.) ir turto sunaikinimas ar sugadinimas (4,4 proc.) Palyginimui galima pateikti tokius duomenis: straipsnis, kuris numato baudžiamąją atsakomybę už vagystę (BK 178 str.) nuo 2000 m. BK priėmimo keistas 4 kartus, už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą (BK 140 str.) - 3 kartus, už turto sunaikinimą ar sugadinimą (BK 187 str.) taip pat 3 kartus. Straipsniai, kurie numato baudžiamąją atsakomybę už dažniausiai rezonansą visuomenėje sukeliančias nusikalstamas veikas, buvo keisti tiek pat kartų. Pavyzdžiui, straipsnis numatantis baudžiamąją atsakomybę už nužudymą (BK 129 str.) - 4 kartus, už sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 135 str.) - 3 kartus, už papirkimą (BK 227 str.) - 4 kartus. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-04-05] Prieiga internete: <<http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/>>; Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (aktuali 2015-11-19 redakcija Nr. VIII-1968), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

³¹ Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-04-05] Prieiga internete: <<http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/>>.

Apibendrinant galima teigti, kad iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo kreditorių turtinių teisių apsauga nuo nesąžiningų skolininkų veiksmų baudžiamosiomis priemonėmis nebuvo aktuali, nes visos įmonės priklausė valstybei. Tačiau Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ir grįžus prie rinkos ekonomikos, situacija pasikeitė. Už tokio pobūdžio nusikalstamas veikas baudžiamoji atsakomybė numatyta tuo metu galiojusio 1961 m. BK 316 str., o vėliau 2000 m. BK 208 str. Iš pateiktos skolininko nesąžiningumą reglamentuojančių baudžiamosios teisės normų raidos analizės matyti, jog keitėsi objektyvieji požymiai, subjektas, subjektyvioji pusė, naujajame BK baudžiama ir už favoritizmą išskirtiniams kreditoriams. Toks skolininko nesąžiningumo reglamentavimo kitimas iki 2000 m. BK įsigaliojimo rodo, kad buvo ieškoma tinkamiausio teisinio reguliavimo, tačiau po BK įsigaliojimo 208 str. nekeistas nei karto. Tai lėmė doktrinoje neanalizuoti skolininko nesąžiningumo sudėties trūkumai bei Lietuvoje vyraujanti baudžiamoji politika.

1.2. Skolininko nesąžiningumo reglamentavimas užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose (lyginamasis aspektas su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu)

Daugelis užsienio valstybių, kaip ir Lietuva, teisėtus turtinius kreditorių interesus siekia apsaugoti ne tik civilinės teisės, bet ir baudžiamosios teisės priemonėmis. Šioje dalyje lyginamos Suomijos, Lenkijos, Švedijos, Estijos ir Vokietijos baudžiamųjų įstatymų normos, numatančios atsakomybę už skolininko nesąžiningumą ir tas nusikalstamas veikas, kurios savo požymiais yra panašios į Lietuvos BK įtvirtintus skolininko nesąžiningumo sudėties objektyviosios pusės požymius.

Suomijos Respublikos baudžiamojo kodekso (*toliau - Suomijos BK*) 39 skirsnio 1 straipsnyje numatytos veikos, kurios laikomos skolininko nesąžiningumu. Baudžiamoji atsakomybė už favoritizmą kreditorių atžvilgiu (Lietuvos BK šios sudėties požymiai įtvirtinti 208 str. 1 d.) įtvirtinta atskirame straipsnyje - 39 skirsnio 6 straipsnyje.

Suomijos BK 39 skirsnio 1 straipsnio 1 dalyje baudžiamoji atsakomybė numatyta skolininkui, kuris sunaikina savo turtą, perleidžia ar kitaip, be pateisinamos priežasties, jį iššvaisto, perveda turtą į užsienį, siekdamas išvengti atsiskaitymo su kreditoriais ar be pagrindo padidina savo įsiskolinimus ir dėl to tampa nemokus ar akivaizdžiai pablogina savo mokumo būklę.³²

---

³² Criminal code of Finland [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26]. Prieiga internete: <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>>.

Šios nusikalstamos veikos objektyvioji pusė pasireiškia aktyviais veiksmais, kurie ne daug kuo skiriasi nuo numatytų Lietuvos BK 208 str. 2 d. Suomijos BK neįtvirtintos tokios būtinos aplinkybės, kaip sunki ekonominė padėtis, nemokumas ar akivaizdi bankroto grėsmė, bet įtvirtintas specialus tikslas - veikos daromos, siekiant išvengti atsiskaitymo su kreditoriais. Lietuvos BK tikslas nėra būtinasis skolininko nesąžiningumo sudėties požymis.

Suomijos BK 39 skirsnio 1 straipsnio 2 dalyje numatyti skolininko nesąžiningumą kvalifikuojantys požymiai. Šio nusikaltimo didesnis pavojingumas pasireiškia skolininkui siekiant didelės naudos, padarant didelę ar itin didelę žalą kreditoriams ar kai nusikaltimas padarytas jį suplanavus iš anksto. Įvertinus aplinkybių visumą, kvalifikuotu skolininko nesąžiningumu gali būti pripažįstami ir kiti skolininko veiksmai.

Kaip jau minėta, dabartinis Lietuvos BK nenumato kvalifikuotos skolininko nesąžiningumo sudėties. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad tik Suomijos BK 39 skirsnio 1 straipsnio 2 dalyje numatytas padarinių požymis - didelė ar itin didelė žala. Pagrindinėje sudėtyje nereikalaujama, kad kreditoriams būtų padaroma kokia nors turinė žala, dėl 1 dalyje numatytų veikų skolininkas turi tapti nemokiu ar pabloginti savo mokumo būklę. Tai dar vienas akivaizdus skirtumas tarp Suomijos BK ir Lietuvos BK įtvirtintų skolininko nesąžiningumo nusikaltimų.

Atskirame Suomijos BK 39 skirsnio 6 straipsnyje baudžiamoji atsakomybė numatyta už favoritizmą kreditoriams. Skolininkas, pripažįstamas jei jis, žinodamas, kad negalės įvykdyti visų įsipareigojimų, suteikia pirmenybę kuriam nors kreditoriui grąžindamas skolą iki grąžinimo termino pabaigos, kai mokėjimai nėra nuolatiniai, arba kreditoriaus naudai įkeisdamas turtą, dėl kurio nebuvo susitarta ar skolininkas nebuvo pažadėjęs tuo metu, kai atsirado skola, arba naudodamas kitas, nei įprasta, apmokėjimo priemones, siekiant įvykdyti įsipareigojimus, kurie tokiomis aplinkybėmis nebūtų vykdomi arba perimdamas panašų įsipareigojimą, kuris pagerina kreditoriaus padėtį ir dėl to padarydamas žalos likusiems kreditoriams.

Daugelis Suomijos BK numatytos favoritizmo vieno ar kelių kreditorių atžvilgiu nusikaltimo sudėties požymių skiriasi nuo įtvirtintų Lietuvos BK 208 str. 1 d. Suomijos BK numatyta tik viena būtinoji veikų padarymo aplinkybė - negalėjimas patenkinti visų įsipareigojimų, detalizuojama kokiomis veikomis pirmenybė suteikiama išskirtiniams kreditoriams. Nepaisant to, numatytų veikų turinys bendriausia prasme lieka tas pats - kreditorių reikalavimų patenkinimas ar užtikrinimas. Taip pat abiem atvejais padariniai numatyti kaip būtinasis požymis.

Lenkijoje skolininko nesąžiningumo požymiai įtvirtinti Lenkijos Respublikos baudžiamajame kodekse (*toliau - Lenkijos BK*), 302 straipsnyje. Lenkijos BK, kaip ir Lietuvos BK, numatytos dvi nusikalstamų veikų sudėtys.

Lenkijos BK 302 straipsnio 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už favoritizmą kurio nors kreditoriaus naudai. Asmens veika kvalifikuojama pagal šią dalį, kai jam gresia nemokumas ar bankrotas, jis negali patenkinti visų kreditorių reikalavimų, todėl tik keliems kreditoriams grąžina skolas ar patenkina tik kelių kreditorių reikalavimus, taip padarydamas žalos kitiems kreditoriams.³³

Lenkijos BK 302 straipsnio 2 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už pažadėjimą suteikti turtinės naudos ar jos suteikimą kreditoriui, jei dėl bankroto ar bankroto išvengimo procedūrų padaroma žala kitiems kreditoriams. To paties straipsnio 3 dalyje numatyta, kad baudžiamojon atsakomybėn traukiamas ir kreditorius, kuris dėl minėtų procedūrų gauna turtinės naudos.

Į Lietuvos BK 208 str. 1 d. numatytus požymius labai panašūs Lenkijos BK 302 str. 1 d. įtvirtintos sudėties požymiai. Nors Lenkijos BK sunkios ekonominės padėties ar nemokumo aplinkybės nėra būtinosios, tačiau kitais požymiais ši nusikalstama veika turi daug panašumų su Lietuvos BK 208 str. 1 d. įtvirtintu favoritizmu vieno ar kelių kreditorių atžvilgiu - numatyti nemokumo ar bankroto grėsmės ir negalėjimo patenkinti visų kreditorių reikalavimų požymiai, objektyvioji pusė pasireiškia išskirtinių kreditorių reikalavimų patenkinimu ar skolų grąžinimu išskirtiniams kreditoriams, padariniai numatyti kaip būtinasis požymis. Pažymėtina, kad skolų grąžinimas šio straipsnio prasme yra ne tik lėšų grąžinimas kreditoriui, bet ir kiti teisiniai veiksmai, kuriais siekiama patenkinti kreditorių reikalavimus. Tai gali būti atleidimas nuo turtinės prievolės už materialaus turto (ne pinigų) perdavimą, kreditorių reikalavimų užtikrinimas įkeitimu ar hipoteka.³⁴

Visiškai nieko panašaus į Lietuvos BK 208 str. numatytus skolininko nesąžiningumo požymius neturi Lenkijos BK 302 straipsnio 2 ir 3 dalys. Lietuvos BK, kitaip nei Lenkijos BK, nenumatyta baudžiamoji atsakomybė skolininkui, kuris pažada turtinės naudos kreditoriui ar kreditoriui, kuris gauna turtinės naudos.

Švedijos Karalystės baudžiamojo kodekso (*toliau - Švedijos BK*) 11 skirsnio, skirto nusikalstamoms veikoms, kuriomis kėsiniama į kreditorių interesus, 1 straipsnyje

³³ Criminal code of the Republic of Poland [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26]. Prieiga internete: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10>>.

³⁴ KOBYŁKA, N. *Selective payment of creditors can be a crime* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-28]. Prieiga internete: <http://www.codozasady.pl/wp-content/uploads/2013/06/wardynski_and_partners_protecting_creditors_against_dishonest_actions_by_debtors_june_2013.pdf>.

numatyta baudžiamoji atsakomybė už buvimą nesąžiningu su kreditoriais. Pagal minėtą Švedijos BK straipsnį baudžiamas asmuo, kuris būdamas nemokus ar akivaizdžiai gresiant pavojui tapti nemokiu, sunaikino, padovanojo ar kitu panašiu veiksmu iššvaistė turtą, turintį didelę vertę. Baudžiamoji atsakomybė kyla ir asmeniui, kuris panašiomis veikomis priveda save prie nemokumo ar akivaizdaus pavojaus tapti nemokiu.³⁵

Šiame straipsnyje įtvirtinti nusikalstamos veikos sudėties požymiai iš esmės yra panašūs į skolininko nesąžiningumo, įtvirtinto Lietuvos BK 208 str. 2 d., požymius. Abiem atvejais nusikalstamų veikų turinys yra panašus (perleidžiamas turtas), nors Švedijos BK numato mažiau alternatyvių veikų, tačiau sąrašas nėra baigtinis kaip Lietuvos BK 208 str. 2 d. Tiek Švedijos BK 11 skirsnio 1 str., tiek Lietuvos BK 208 str. 2 d. numatytos alternatyvios veikos turi būti padaromos tam tikromis būtinosiomis aplinkybėmis, nes Švedijos BK įtvirtinti nemokumo ir akivaizdžios grėsmės tapti nemokiu požymiai. Didžiausias skirtumas yra tai, kad Švedijos BK numatytos nusikalstamos veikos dalykas turi turėti didelę vertę. Taip pat paminėtina, jog skiriasi šių nusikalstamų veikų padariniai - baudžiamoji atsakomybė pagal Švedijos BK kyla ne tik už turto iššvaistymą, bet ir už tapimą nemokiu ar jei dėl padarytų veikų akivaizdžiai gresia nemokumas.

Švedijos BK 11 skirsnio 4 dalyje numatyti favoritizmo sudėties požymiai. Pagal šį straipsnį atsako tas, kas būdamas nemokus ar kuriam akivaizdžiai gresia tapimas nemokiu, suteikė pirmenybę išskirtiniam kreditoriui grąžindamas skolą, kurios grąžinimo terminas dar nebuvo pasibaigęs, padengiant ją kitaip nei įprasta ar užtikrinant prievolės dėl kurių nebuvo susitarta ar kitais panašiais veiksmais, jei taip akivaizdžiai pažeidžiamos kitų kreditorių teisės.

Lyginant šios sudėties požymius su Lietuvos BK 208 str. 1 d. įtvirtintais, galima teigti, jog nusikalstamos veikos esmė ta pati - patenkinami išskirtinių kreditorių interesai. Tačiau Lietuvos BK įtvirtintoje sudėtyje neišskirta kokiais veiksmais vienam ar keliems kreditoriams suteikiama pirmenybė kitų kreditorių atžvilgiu. Taip pat vienas iš skirtumų yra tai, jog Švedijos BK nenumato, sunkios ekonominės situacijos, kaip vieno iš būtinų veikos padarymo aplinkybių, taip pat nenumato, jog už favoritizmą išskirtinio kreditoriaus atžvilgiu likusiems kreditoriams turi atsirasti turtinė žala.

Estijos Respublikos baudžiamojo kodekso (*toliau - Estijos BK*) 3 skyriuje, kuriame įtvirtinti nusikaltimai susiję su bankroto ir vykdymo procesu, 384¹ straipsnio 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už favoritizmą išskirtiniams kreditoriams. Šios

---

³⁵ Criminal code of the Kingdom of Sweden [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26]. Prieiga internete: <www.legislationline.org/documents/id/8919>.

nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas tas, kas vienam kreditoriui suteikė pirmenybę, tokiu būdu sąmoningai pažeisdamas kitų kreditorių interesus, kai tas asmuo yra juridinio asmens valdybos narys ar atstovas, įgyvendinantis skolininko įsipareigojimus, jei sumažėjo skolininko galimybės patenkinti kitų kreditorių reikalavimus ir dėl to jie patyrė didelės žalos.³⁶ Estijos BK 384¹ straipsnio 2 dalyje numatyta, kad už tokias veikas galima bausti tik tada, kai teismas buvo pripažinęs skolininką bankrutavusiu ar kai nepripažįsta, nes nutraukė prašymo pripažinti bankrutavusiu procesą dėl priežasčių, nesusijusių su bylos esme.

Estijos BK įtvirtintos nusikalstamos veikos objektyvioji pusė, kaip ir visų prieš tai aptartų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintų favoritizmo sudėčių, panaši į Lietuvos BK įtvirtintą favoritizmą, tačiau galima pastebėti ir akivaizdžių skirtumų. Lietuvos BK 208 str. 1 d. numatytos veikos padaromos tam tikromis aplinkybėmis, Estijos BK neįtvirtintos tokios aplinkybės kaip sunki ekonominė padėtis, akivaizdi bankroto grėsmė, tačiau 384¹ str. 2 d. numatyta, kad teismas turi būti pripažinęs skolininką nemokiu. Lietuvos BK 208 str. 1 d. tiesiogiai neįtvirtintas ir didelės žalos požymis, o Estijos BK 384¹ tokį požymį numato. Akivaizdžiausias skirtumas yra tas, kad Estijos BK 384¹ str. 1 d. apibūdintas nusikalstamos veikos subjektas (tai juridinio asmens valdybos narys ar atstovas, įgyvendinantis skolininko įsipareigojimus), o Lietuvos BK 208 str. 1 d. tokie požymiai nėra įtvirtinti.

Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse (*toliau - Vokietijos BK*), 24 skyriuje, kuriame įtvirtintos nusikalstamos veikos, padarytos asmeniui būnant nemokiam, taip pat numatyta baudžiamoji atsakomybė už favoritizmą išskirtinio kreditoriaus atžvilgiu. Asmuo, negalėdamas atsiskaityti su visais kreditoriais, užtikrina ar patenkina kreditoriaus, iš viso neturinčio reikalavimo teisės ar neturinčio teisės tokiu būdu ar laiku reikalauti reikalavimų patenkinimo, reikalavimus, bet sąmoningai suteikia jam pirmenybę prieš kitus kreditorius, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal 283c straipsnį.³⁷

Vokietijos BK ir Lietuvos BK numatytos favoritizmo išskirtinių kreditorių atžvilgiu sudėtys panašios įtvirtintomis alternatyviomis veikomis - užtikrinami ar patenkinami išskirtinio kreditoriaus interesai. Abiem atvejais numatytos ir tam tikros veikos padarymo aplinkybės (negalėjimas atsiskaityti su visais kreditoriais), tačiau kai kurie Vokietijos BK 283c str. ir Lietuvos BK 208 str. 1 d. įtvirtinti favoritizmo sudėties požymiai skiriasi.

³⁶ Criminal Code of the Republic of Estonia [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26]. Prieiga internete: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>>.

³⁷ Criminal Code of the Federal Republic of Germany [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26]. Prieiga internete: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html>.

Pavyzdžiui, Vokietijos BK nenumatytos kitos veikos padarymo aplinkybės - sunki ekonominė situacija, nemokumas ar akivaizdi bankroto grėsmė, kurios įtvirtintos Lietuvos BK 208 str. 1 d. Taip pat pastebėtina, kad Vokietijos BK 283c straipsnyje nenumatyti padariniai, o Lietuvos BK įtvirtintoje favoritizmo sudėtyje tai būtinas objektyviosios pusės požymis.

Nors visos aptartos valstybės yra numačiusios baudžiamąją atsakomybę už favoritizmą išskirtinių kreditorių atžvilgiu, kuris pasireiškia panašiomis veikomis kaip BK 208 str. 1 d. numatytos, tačiau tik Suomijos ir Švedijos baudžiamieji įstatymai numato skolininko nesąžiningumo, susijusio su įmonės bendros turto vertės mažinimu, sudėtį. Apžvelgtuose baudžiamuosiuose įstatymuose skiriasi skolininko nesąžiningumą reglamentuojančių normų abstraktumo lygis, straipsniuose įtvirtinti būtinieji sudėties požymiai. Vienuose užsienio valstybių įstatymų straipsniuose nurodoma daugiau požymių, kituose mažiau. Nėra valstybės, kurioje skolininko nesąžiningumas reglamentuojamas visiškai taip pat kaip Lietuvoje, tačiau visuose baudžiamuosiuose įstatymuose siekiama apsaugoti teisėtus kreditorių turtinius interesus.

2. Skolininko nesąžiningumo sudėties požymių analizė

Teisinėje literatūroje teigiama, kad „nusikalstamos veikos sudėtį, kaip nusikalstamos veikos abstrahuotą traktuotę baudžiamajame įstatyme, sudaro susisteminta požymių visuma, reikšminga tam tikrai veikai kvalifikuoti.“³⁸ Nusikalstamos veikos sudėtis gali būti skaidoma į sudedamąsias dalis - elementus. Elementai yra tam tikro lygio abstrakcija, dėl to įrodinėjami per nusikaltimo sudėties požymius, kurie įstatymų leidėjo naudojami nusikaltimo sudėčiai aprašyti.³⁹ Galima išskirti du nusikalstamos veikos sudėties skaidymo būdus: keturnarį (objektas, objektyvioji pusė, subjektas, subjektyvioji pusė) ir dvinarį (objektyvieji ir subjektyvieji požymiai). Šiame magistro darbe naudojamas keturnariu skaidymu būdu, todėl išskiriami ir nagrinėjami skolininko nesąžiningumo sudėties objektas ir dalykas, objektyvioji pusė, subjektas ir subjektyvioji pusė.

---

³⁸ VERŠEKYS, P. Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, 2012, 82, p. 198.

³⁹ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996, p. 36.

2.1. Objektas ir dalykas

Nusikalstamos veikos objektas yra tai, į ką kėsinamasi nusikalstama veika arba kam padaroma žala. Baudžiamosios teisės teorijoje objektai skirstomi į bendrąjį, rūšinį ir tiesioginį objektą.

Bendrasis nusikalstamos veikos objektas - tai teisinių gėrių visuma, kuri saugoma baudžiamuoju įstatymu. Bendrasis objektas yra vieningas visiems nusikaltimams, jo pagrindinė paskirtis - atskirti nusikalstamas veikas nuo nenusikalstamų.⁴⁰ Kadangi šiame magistro darbe analizuojama konkrečiau nusikaltimo sudėtis, išsamiau nagrinėti bendrąjį objektą nėra tikslinga.

Rūšiniu objektu laikoma vienarūšių ar tapačių teisinių gėrių dalis, saugoma baudžiamuoju įstatymu.⁴¹ Remiantis rūšiniu objektu visos nusikalstamų veikų sudėtys BK specialiojoje dalyje yra suskirstytos į atitinkamus skyrius, iš kurių pavadinimų galima spręsti, kokie teisiniai gėriai pažeidžiami. Skolininko nesąžiningumas įtvirtintas BK XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“. Vadinasi, rūšiniu skolininko nesąžiningumo ir kitų nusikalstamų veikų, numatytų šiame skyriuje, objektu turėtų būti laikoma ekonomika ir verslo tvarka.

XXXI LR BK skyriaus pavadinime vartojami du žodžių junginiai - „ekonomika“ bei „verslo tvarka“. Tikslinga aptarti kiekvieną iš jų, siekiant nustatyti, ar rūšinis skolininko nesąžiningumo objekto pavadinimas turėtų skambėti taip, kaip įtvirtinta pačiame skyriaus pavadinime.

Ekonomika – tai visuomeninio gyvenimo sfera, kurioje vyksta asmenų ūkinė veikla. Verslas taip pat yra tam tikra ūkinė veikla, todėl jei nusikaltimu pažeidžiama verslo tvarka, pažeidžiama ir ekonomika. A. Abramavičius pastebi, kad sąvokos „ekonomika“ ir „verslo tvarka“ – tai visumos ir dalies santykis ir abejoja ar apibūdinant šią nusikalstamų veikų grupę papildomai reikėtų nurodyti ekonomiką kaip rūšinį jų kėsinimosi objektą.⁴² Autorės nuomone, tokia pozicija laikytina pagrįsta, nes „verslo tvarka“ leidžia trumpai apibūdinti rūšinį objektą ir nepaneigia, jog kėsinant į verslo tvarką, kėsinamasi ir į ekonomiką.

Tiesioginis nusikaltimo objektas - tai teisinis gėris, į kurį kėsinamasi konkrečiu nusikaltimu. Jei nusikalstama veika pažeidžiami du ar keli objektai, išskiriamas

---

⁴⁰ ABRAMAVIČIUS, A. *et al. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 163.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² ABRAMAVIČIUS, A. Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Teisė*, 2003, 48, p. 9.

pagrindinis ir papildomas objektas. *Pagrindinis nusikalstamos veikos objektas* yra tokia vertybė, kurią pirmiausiai norėjo apsaugoti įstatymų leidėjas, nustatydamas veikos nusikalstamumą.⁴³ Pagrindinis LR BK 208 str. 1 d. ir 2 d. numatytų nusikalstamų veikų objektas - kreditorių turtiniai interesai.

Kreditorius bendriausia prasme yra bankroto teisinio santykio šalis, turinti reikalavimo teisę. Įmonių bankroto įstatymo 3 straipsnyje įmonės kreditoriai apibrėžiami kaip turintys teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievolės ir įsipareigojimus fiziniai ir juridiniai asmenys.⁴⁴ Jais gali būti bankas, kredito įmonė, įmonės darbuotojai, valstybės institucija ir pan.

LR BK 208 str. numatytomis veikomis pažeidžiamas ir *papildomas objektas*. Tai papildoma baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė, nes pasikėsinimas į ją nesusijęs su nusikalstamos veikos esme ar kaltininko galutiniais tikslais, tačiau ji visada pažeidžiama ar jai kyla pavojus kėsinant į pagrindinę saugomą vertybę.⁴⁵ Skolininko nesąžiningumu, kėsinant į kreditorių turtinius interesus, pažeidžiami ir sąžiningo ūkininkavimo principai, todėl ši teisės saugoma vertybė laikoma skolininko nesąžiningumo papildomu objektu.

Sąžiningo ūkininkavimo principai - neapčiuopiamas, neturintis materialios išraiškos baudžiamosios teisės saugomas gėris, kurio turinys labai platus. Tai idealų pobūdį turintis teisinis gėris, todėl kyla problemų norint atskleisti jo turinį. Asmuo, esantis įmonės savininku ar vadovu, turi pareigą būti sąžiningu, rūpestingu ir užtikrinti visų kreditorių teisėtus interesus, todėl tokiam asmeniui užtikrinant, patenkinant vieno ar kelių išskirtinių kreditorių reikalavimus, taip pat paslepiant, iššvaistant, perleidžiant, pervedant į užsienį ar nepateisinamai pigiai parduodant turtą, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti ir dėl to kreditoriams padarant turtinės žalos pažeidžiami sąžiningo ūkininkavimo principai.

Be būtinojo pagrindinio ir papildomo objekto, baudžiamosios teisės teorijoje taip pat išskiriami ir fakultatyvieji objektai. N. Kožarskis buvo pirmasis, kuris pasiūlė nusikaltimo objektus kvalifikuoti į tris grupes: pagrindinį, papildomą ir fakultatyvinį.⁴⁶

Fakultatyviaisiais objektais yra pripažįstami tie teisiniai gėriai, kurie nėra būtini atitinkamo nusikaltimo sudėties požymiai, nes šis objektas gali būti, bet gali ir nebūti.⁴⁷

---

⁴³ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 239.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.

⁴⁵ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 239.

⁴⁶ КОРЖАНСКИЙ, Н. Объект посягательства и квалификация преступлений. Волгоград, 1976, p. 73.

⁴⁷ ABRAMAVIČIUS, A. *et al. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 166.

Kai kuriais skolininko nesąžiningumo atvejais grėsmė gali kilti ne tik kreditorių turtiniams interesams bei sąžiningo ūkininkavimo principams, bet ir kreditorių neturtiniams interesams, taip pat ne tik kreditorių, bet ir kitų asmenų, susijusių su kreditoriais ar įmone, interesams ir pan.

Su nusikalstamos veikos objektu susijęs nusikalstamos veikos *dalykas*. BK 208 str. numatytomis nusikalstamomis veikomis kėsinama į tą patį objektą, tačiau jų dalykas skiriasi, priklausomai nuo to, ar žala objektui padaroma dėl favoritizmo kreditoriaus ar kreditorių atžvilgiu, ar dėl neteisėto turto perleidimo ar kitokio turto masės menkinimo.

LR BK 208 str. 1 d. numatyto nusikaltimo dalykas gali būti skiriamas į dvi grupes:

- 1) tai, kuo patenkinami vieno ar kelių išskirtinių kreditorių reikalavimai;
- 2) tai, kuo užtikrinami vieno ar kelių išskirtinių kreditorių reikalavimai.

Kreditorių reikalavimai gali būti patenkinami pinigais⁴⁸, kitu turtu, turtinėmis teisėmis ir reikalavimais, turtinio pobūdžio paslaugomis ir veiksmais. Reikalavimai dažniausiai užtikrinami daiktinėmis teisėmis - hipoteka ar kilnojamo daikto įkeitimu, taip pat kitomis priemonėmis - netesybomis, depozitais, banko garantija ir pan.

LR BK 208 str. 2 d. dispozicijoje įtvirtinto nusikaltimo dalyku yra turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti. Tokiu turtu gali būti kilnojamas ir nekilnojamas turtas⁴⁹, vertybiniai popieriai, kitos vertybės, įkeistos kaip prievolių užtikrinimo priemonė. Taip pat kitas, neįkeistas turtas, skoliniai įsipareigojimai ir visa, kas turi ekonominę vertę arba gali būti paversta turtu ar pinigais.

Teisinėje literatūroje dalykas dažniausiai apibrėžiamas kaip materialus daiktas, kurį veikiant pažeidžiamos įstatymo saugomos vertybės.⁵⁰ Remiantis tokiu apibrėžimu BK skolininko nesąžiningumo dalyku būtų galima laikyti tik konkrečius materialius daiktus, į kuriuos kėsiantis pažeidžiami turtiniai kreditorių interesai ir sąžiningo ūkininkavimo

---

⁴⁸ Pavyzdžiui, D. V. pripažintas kaltu ir nuteistas už tai, kad eidamas bendrovės direktoriaus pareigas, žinodamas, kad įmonės ekonominė padėtis buvo sunki, dėl ko įmonė tapo nemoki ir jai grėse bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, pagal kasos išlaidų orderį išmokėjo sau, kaip bendrovės kreditoriui, grynaisiais pinigais iš valdomos įmonės kasos 309 579,36 Lt, taip patenkindamas tik vieno kreditoriaus reikalavimus, dėl to likusiems kreditoriams padarė bendros 309 579,36 Lt turtinės žalos. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 21 d. nuosprendis *baudžiamojoje byloje Nr. 1A-380/2013*.

⁴⁹ Pavyzdžiui, A. P. nuteistas už tai, kad jis, būdamas įmonės direktoriumi, žinodamas apie įmonės nemokumą, sunkią finansinę padėtį ir apie akivaizdžiai gresiantį bankrotą, pasinaudodamas jam, kaip direktoriui suteiktais įgaliojimais ir vienintelio akcininko teisėmis disponuoti įmonės turtu, už 100 000 litų E. E. pardavė poilsiavietę, nors jos faktiška įsigijimo ir rekonstrukcijos vertė be PVM buvo 263 586,49 litų, tokiu būdu nepateisinamai pigiai, t. y. 163 586,49 litų mažesne kaina, pardavė įmonės turtą, kuris galėjo būti pateiktas įmonės skoloms padengti ir dėl to padarė turtinės žalos kreditoriams. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 26 d. nuosprendis *baudžiamojoje byloje Nr. 1A-34-116/2014*.

⁵⁰ PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996, p. 110.

principai, tačiau kreditorių interesai gali būti pažeidžiami turtinių prievolių perleidimu, banko sąskaitoje esančių lėšų pervedimu ir pan. Vadinasi, skolininko nesąžiningumo dalykas gali neturėti materialios išraiškos.

Pinigais, kaip skolininko nesąžiningumo dalyku, neturėtų būti laikomi tik gryniesi pinigai. Dalyku gali būti ir piniginės lėšos, esančios banko sąskaitose. LR CK 1.100 str. numatyta, kad pinigai - tai Lietuvos banko išleidžiami banknotai, monetos ir lėšos sąskaitose, kitų valstybių išleidžiami banko bilietai, valstybės išdo bilietai, monetos ir lėšos sąskaitose, esantys teisėta atsiskaitymo priemonė.⁵¹ Išskirtinio kreditoriaus reikalavimai gali būti patenkinami iš įmonės banko sąskaitos pervedant tam tikrą pinigų sumą į išskirtinio kreditoriaus sąskaitą arba įmonės bendro turto vertė sumažinama pervedant lėšas, laikomas įmonės banko sąskaitoje, į kitų asmenų sąskaitas, tiek Lietuvos, tiek užsienio bankuose, todėl skolininko nesąžiningumo dalyku gali būti ir gryniesi, ir negryniesi pinigai.

Vertybiniai popieriai taip pat gali turėti tiek materialią, tiek nematerialią išraišką. Tokie vertybiniai popieriai kaip čekiai, vekseliai turi materialią išraišką, tačiau CK 1.101 str. 1 d. nustatyta, kad įstatymų numatytais atvejais leidžiami nematerialūs vertybiniai popieriai, kurie yra pažymimi vertybinių popierių sąskaitose. Nematerialiais vertybiniais popieriais gali būti laikomos, pavyzdžiui, nematerialios akcijos vertybinių popierių sąskaitoje. Tai suponuoja, kad skolininko nesąžiningumo dalyku gali būti materialūs ir nematerialūs vertybiniai popieriai.

Teisinėje literatūroje kyla klausimas ar pinigines lėšas ir nematerialius vertybinius popierius laikyti nematerialiu turtu ar vertinti kaip turtinę teisę ar turtinį reikalavimą. D. Bukelienė mano, kad piniginės lėšos turėtų būti laikomos nematerialiais daiktais, nes kiekvienas daiktas pirmiausiai yra daiktinės teisės objektas ir tik po to tampa prievolinės teisės objektu.⁵² Kitokios nuomonės laikosi V. Toločko, kuris teigia, jog kol pinigai yra banko sąskaitoje, jos savininkas turi tiek daiktinių teisių į juos, tiek ir prievolių, tačiau padaro išvadą, kad visi atsiskaitymų sandoriai savo prigimtimi yra piniginės prievolės.⁵³ Pastarajai nuomonei pritaria ir O. Fedosiuk.⁵⁴ Autorės nuomone, piniginės lėšos turėtų būti laikomos nematerialiais daiktais, o ne turtine teise ar turtiniu reikalavimu, todėl pritartina D. Bukelienei, kad nors negalima paneigti, jog piniginės lėšos yra prievolinės

⁵¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

⁵² BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 70.

⁵³ TOLOČKO, V. Atsiskaitymų negrynaisiais pinigais teisinė prigimtis. *Jurisprudencija*, 2000, 16(8), p. 183–184.

⁵⁴ FEDOSIUK, O. Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata. *Jurisprudencija*, 2008, 11(113), p. 76.

prigimties, tačiau prievoliniai teisiniai santykiai yra išvestiniai iš nuosavybės teisinių santykių ir jei tokios lėšos nebūtų daiktinių teisių objektu negalėtų būti ir prievolinės teisės objektu.

Abejonių kyla ir dėl nematerialių vertybinių popierių teisinės kilmės. CK 1.101 str. 1 d. vertybinis popierius apibrėžtas kaip dokumentas, patvirtinantis jį išleidusio asmens (emitento) įsipareigojimus šio dokumento turėtojui. Vadinasi, vertybinis popierius (tiek materialus, tiek nematerialus) jo turėtojui suteikia tam tikras teises. Tais atvejais, kai nesąžiningas skolininkas nematerialius vertybinius popierius perleidžia ar atlieka kitus alternatyvius veiksmus kyla klausimas ar nusikaltimo dalyku turėtų būti laikomi vertybiniai popieriai ar jų suteikiamos turtinės teisės. K. Laurinavičius teigia, kad nematerialių vertybinių popierių apyvartai negalima pritaikyti nei išimtinai daiktų, nei išimtinai prievolių teisinio režimo.⁵⁵ O. Fedosiuk mano, kad baudžiamojoje teisėje vardinis vertybinis popierius traktuojamas kaip turtinės teisės egzistavimo ir jos priklausymo subjektui materialus įrodymas, jos įgijimo, perleidimo ar panaikinimo instrumentas, todėl, kai perleidžiami vardiniai vertybiniai popieriai, dalyku yra turtinės teisės, o ne patys vertybiniai popieriai⁵⁶. Atsižvelgiant į šias nuomones, manytina, jog sprendžiant ar skolininko nesąžiningumo dalyku yra nematerialūs vertybiniai popieriai, kaip nematerialus turtas, ar jais suteikiamos turtinės teisės, reikėtų vertinti vertybinių popierių rūšį - ar tai vardiniai nematerialūs vertybiniai popieriai ar ne. Jei BK 208 str. numatyti veiksmai atliekami su vardiniais nematerialiais vertybiniais popieriais, skolininko nesąžiningumo dalyku turėtų būti jų suteikiamos turtinės teisės, o jei nematerialūs popieriai nėra vardiniai - dalyku galima laikyti tiek pačius vertybinius popierius, tiek jų suteikiamas turtines teises.

Apibendrinant galima teigti, kad skolininko nesąžiningumo rūšiniu objektu laikytina ekonomika ir verslo tvarka, pagrindiniu - kreditorių turtiniai interesai, o papildomu - sąžiningo ūkininkavimo principai. Fakultatyviaisiais objektais gali būti kiti teisiniai gėriai, kurie gali kisti priklausomai nuo padarytos veikos pobūdžio. Skolininko nesąžiningumo dalyku, priklausomai nuo padarytos veikos, yra tai, kuo patenkinami ar užtikrinami išskirtinių kreditorių interesai arba turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, turintis tiek materialią, tiek nematerialią išraišką.

---

⁵⁵ LAURINAVIČIUS, K. Vertybinių popierių vieta civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*, 2002, 28(20), p. 68.

⁵⁶ FEDOSIUK, O. Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata. *Jurisprudencija*, 2008, 11(113), p. 76.

2.2. Objektyvioji pusė

Objektyvioji nusikaltimo pusė – tai vienas iš nusikalstamos veikos sudėties elementų, kuriam priskiriami tokie požymiai: pavojinga veika, nusikalstamos veikos padariniai, priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių padarinių, nusikalstamos veikos padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės bei kitos objektyvios aplinkybės. Skolininko nesąžiningumo būtinaisiais objektyviosios pusės požymiais yra veika, veikos padarymo aplinkybės, padariniai bei priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių.

Veika. Nusikalstama veika - tai priešingas teisei, pavojingas, sąmoningas ir valingas žmogaus elgesys, kuris gali pasireikšti dviem elgesio formom: aktyviąją (veikimu) ar pasyviąją (neveikimu).⁵⁷

LR BK 208 str. 1 d. dispozicijoje numatytos nusikalstamos veikos objektyvioji pusė pasireiškia aktyviais veiksmais: patenkinant vieno ar kelių kreditorių reikalavimus arba užtikrinant vieno ar kelių kreditorių reikalavimus.

Vieno ar kelių kreditorių reikalavimų patenkinimas - dažniausiai praktikoje pasitaikanti iš visų 208 str. numatytų alternatyvių veikų.⁵⁸ Tai visiškas ar dalinis turtinės prievolės įvykdymas, išskirtinai vieno ar kelių kreditorių atžvilgiu, skolininkui negalint patenkinti visų kreditorių interesų, bet sudarant ir vykdant įvairius civilinius teisinius sandorius. Reikalavimai gali būti patenkinami įvairiai: išsimokant sau autorinį atlyginimą⁵⁹, skolinių susitarimų sudarymu⁶⁰, paslaugų suteikimu, vertybinių popierių perdavimu, reikalavimų perdavimu ir panašaus turtinio pobūdžio veiksmais, jei jais mažinama įmonės turto vertė ir visiškai ar dalinai išskirtiniams kreditoriams padengiamos skolos.

---

⁵⁷ ABRAMAVIČIUS, A. et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 172.

⁵⁸ Tokia išvada daroma atsižvelgiant į nagrinėtą teismų praktiką skolininko nesąžiningumo bylose.

⁵⁹ Pavyzdžiui, T. R. pagal BK 208 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad, būdamas UAB „R.“ direktoriumi, esant sunkiai ekonominei padėčiai, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorinių reikalavimų, patenkino tik savo reikalavimą – pagal autorinę sutartį išsimokėjo sau autorinį atlyginimą 82 215,92 Lt ir todėl padarė UAB „G. p.“, UAB „K. GH.“ ir UAB „G.“ 82 215,92 Lt turtinę žalą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-411/2009.

⁶⁰ Pavyzdžiui, V.B. pagal BK 208 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad dirbdamas UAB „N“ direktoriumi – provizoriumi, žinodamas apie UAB „N“ nemokumą, sunkią finansinę padėtį, apie akivaizdžiai gresiantį bankrotą, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, pasirašė susitarimą dėl skolinių įsipareigojimų su UAB „L“ už 800 000 Lt, sudarė pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią UAB „N“ pardavė materialinio turto UAB „L“ už 305 040,33 Lt bei vaistų likučius už 669 552,26 Lt, ir taip sumažindamas skolą UAB „L“, patenkino tik vieno iš kreditorių – UAB „L“ – reikalavimus. Dėl to padarė turtinės žalos kitiems kreditoriams – UAB „A“, UAB „K“ ir UAB „M“. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-259/2010.

Vieno ar kelių kreditorių reikalavimų užtikrinimas taip pat gali pasireikšti įvairiais aktyviais veiksmais. Reikalavimų užtikrinimu laikomi sandoriai, kuriais kaltininkas, kai nėra galimybės patenkinti ar užtikrinti visų kreditorių reikalavimų, išskirtinai vienam ar keletui kreditorių sumažina riziką patirti žalą, užtikrindamas tik jų reikalavimus ir taip padarydamas turtinės žalos kitų kreditorių interesams. Dėl tokių sandorių išskirtiniams kreditoriams suteikiama galimybė užimti aukštesnę vietą kreditorių reikalavimų tenkinimo eilėje arba tokiais sandoriais sumažinama įmonės bendro turto vertė. Kreditorių reikalavimai dažniausiai užtikrinami hipoteka, kilnojamąjį turto įkeitimu, laidavimu, banko garantijos raštais ir kitais užtikrinimo būdais.

Vertinant, ar konkrečiu atveju pirmenybė išskirtiniam kreditoriui ar kreditoriams buvo suteikta neteisėtai, atkreiptinas dėmesys, jog vienoje iš nutarčių LAT pažymėjo, kad „kol skolininkui nėra iškelta bankroto byla, įstatymai nenustato bendrojo kreditorių lygybės principo, būdingo bankroto situacijai, todėl įprastai skolininko sudarytas sandoris, kuriuo tenkinamas vieno iš kreditorių reikalavimas, nors ir yra suėję prievolių vykdymo kitiems kreditoriams terminai, įstatymų yra leidžiamas net ir esant neįvykdytiems įsipareigojimams kitiems kreditoriams, tačiau šis aiškinimas taikytinas tik tiems atvejams, kai yra teisinis pagrindas konstatuoti skolininko, kaip verslo subjekto – protingo asmens, elgesio standartus atitinkančius veiksmus, sąžiningai siekiant naudos įmonei ir atsiskaitymo su visais jos kreditoriais įstatymų nustatyta tvarka. Svarbu, kad sandoris nepažeistų kitų analogiškoje situacijoje esančių kreditorių teisių, kurie būtų suinteresuoti sudaryti tokį sandorį (įsigyti tą patį turtą, įskaityti savo reikalavimus ir pan.) tokiomis pačiomis ar geresnėmis skolininkui sąlygomis“.⁶¹ Vadinas, jei skolininkui neiškelta bankroto byla, jis gali sudaryti sandorius tik su vienu ar keliais kreditoriais, kai kiti kreditoriai nenori sudaryti tokio paties ar panašaus sandorio ir jei nepažeidžiami likusių kreditorių turtiniai interesai. Tokie veiksmai negali būti laikomi nusikalstamais BK 208 str. 1 d. prasme, tačiau jei akivaizdu, kad kiti kreditoriai taip pat sudarytų tokį sandorį, pirmenybės suteikimas vienam ar keliems kreditoriams pažeidžia likusių kreditorių teisėtus turtinius interesus.

BK 208 straipsnio 2 dalyje numatyti skolininko nesąžiningumo, susijusio su savo turto neteisėtu perleidimu ar kitokiu konkursinės masės menkinimu, tuo padarant turtinę žalą kreditoriams sudėties požymiai. Ši sudėtis neturi nei kvalifikuojančių, nei privilegijuojančių požymių, todėl, kaip ir favoritizmas vieno ar kelių kreditorių atžvilgiu (BK 208 str. 1 d.), yra pagrindinė.

---

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

BK 208 str. 2 d. numatyto nusikaltimo objektyvioji pusė gali pasireikšti alternatyviomis veikomis:

- 1) turto paslėpimu;
- 2) turto iššvaistymu;
- 3) turto perleidimu;
- 4) turto pervedimu į užsienį;
- 5) turto pardavimu nepateisinamai pigiai.

Turto paslėpimas - tai aktyvūs kaltininko veiksmai siekiant paslėpti įmonės turtą, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, kai tampa nežinomas jo faktinis ar teisinis likimas.⁶² Pavyzdžiui, pakeičiamas nekilnojamojo turto valdytojas, įregistruojant savininku asmenį, kurio neįmanoma identifikuoti, kilnojamas turtas paslepiamas fiziškai jį perkeliant į kitą vietą ir pan.

Atkreiptinas dėmesys, kad tais atvejais, kai skolininkas paslepia turtą, kuris yra areštuotas, veika kvalifikuojama kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis pagal BK 208 str. 2 d. ir 246 str. 1 d. (aprašyto ar areštuoto turto arba turto, kuriam nustatytas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, perleidimas, paslėpimas, sunaikinimas ar sugadinimas). Pavyzdžiui, S. M. nuteistas pagal BK 208 straipsnio 2 dalį ir 246 straipsnio 1 dalį už tai, kad būdamas įmonės direktoriumi, pasirašęs antstolio turto aprašą ir įsipareigojęs saugoti (administruoti) įmonės turtą, žinodamas, kad įmonės ekonominė padėtis yra sunki, jai akivaizdžiai grėsė bankrotas, o jis įpareigotas administratoriui perduoti visą įmonės turtą, paslėpė turto apraše aprašytą įmonei priklausančią baldų komplektą, kitus įvairius baldus ir dėl to kreditoriams padarė 21 300 Lt (6168,91 Eur) turtinę žalą.⁶³ S. M. veika kvalifikuota pagal du BK straipsnius, nes žinodamas apie įmonės finansinę padėtį ir žinodamas, kad turtas yra areštuotas, suvokdamas, kad kreditoriai dėl tokių veiksmų patirs turtinę žalą, vistiek jį paslėpė, taip padarydamas dvi nusikalstamas veikas.

Kita BK 208 str. 2 d. numatyta alternatyvi veika - *turto iššvaistymas*. Tai tokie kaltininko veiksmai, kuriais įmonės turtas panaudojamas savo ar kitų asmenų interesams patenkinti, bet kaltininko įmonė negauna jokio ekonomiškai lygiaverčio ekvivalento, todėl sumažėja įmonės turto ekonominė vertė. Pavyzdžiui, kaltininkui sąmoningai sumokant už paslaugas, kurios nesuteiktos.⁶⁴

⁶² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 499.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-219-693/2015.

⁶⁴ Pavyzdžiui, N. V. nuteistas už tai, kad dirbdamas bendrovės „Aviakompanija Lietuva“ generaliniu direktoriumi, akivaizdžiai gresiant bankrotui, bendrovei „Aviakompanija Lietuva“ neperkant NetManagement rezervavimo sistemos, savo parašu patvirtino Vokietijos įmonės NetManagement GmbH

Dar dvi alternatyvios veikos - turto perleidimas ir turto pervedimas į užsienį. *Turto perleidimas* - tai veiksmai, kuriais kaltininkas perduoda įmonės turtą tretiesiems asmenims, taip sumažindamas įmonės turto vertę.⁶⁵ Tai gali būti kilnojamojo turto perleidimas tretiesiems asmenims, padengiant skolas, turimų reikalavimų atsisakymas ir pan. *Turto pervedimas į užsienį* reiškia tokius kaltininko veiksmus, kuriais įmonės kapitalas investuojamas į kitų valstybių įmones, įstaigas, organizacijas ar piniginių lėšų pervedimas į kitų valstybių bankus, dėl ko turtas nepatenka į įmonės turtinę masę. Pavyzdžiui, kaltininkas turtinius reikalavimus, kilnojamąjį ar kitokį turtą perleidžia užsienio įmonei be atlygio arba už neoficialų atlygį, dėl to įmonės bendra turto vertė sumažėja, kreditoriai nebegali patenkinti savo reikalavimų ir patiria turtinės žalos.

BK 208 str. 2 d. kaip viena iš veikų, kuriomis padaromas skolininko nesąžiningumas, numatytas ir *turto pardavimas nepateisinamai pigiai*. Tai kaltininko veiksmai, kuriais turtas parduodamas akivaizdžiai žemesnėmis nei vidutinės rinkos kainos, taip sumažinant piniginę įmonės turto vertę.⁶⁶

Pasak K. Jovaišo, terminai „iššvaistymas“ ir „perleidimas“ iš esmės reiškia turto neteisėtą pardavimą, dovanojimą ar kitokį perdavimą tretiesiems asmenims.⁶⁷ D. Bukelienė taip pat teigia, kad nėra suprantamas tokių veikų, kaip turto perleidimas, jo pervedimas į užsienį (kai turtas pervedamas tretiesiems asmenims) ir turto pardavimas nepateisinamai pigiai išskyrimas į atskirus veiksmus, nes savo turiniu tai yra turto iššvaistymas (perleidimas tretiesiems asmenims) ir pastebi, kad įtvirtinus baigtinį neteisėtų veiksmų su turtu, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, sąrašą,

---

sąskaitą 5850 eurų (20 198,88 Lt) sumai už rezervavimo sistemos parengimą, kurioje nenurodytas paslaugų gavėjas (mokėtojas), pasirašė mokėjimo pavedimą dėl 4000 eurų valdybos nario skolinio įsipareigojimo ir nurodė buhalterijos darbuotojoms šią sąskaitą apmokėti. Tą pačią dieną iš bendrovės „Aviakompanija Lietuva“ sąskaitos Nordea banke Švedijoje pavedimu į H. W. P. sąskaitą buvo pervesta 5850 eurų. Mokėjimo pavedimu iš bendrovės „Aviakompanija Lietuva“ sąskaitos banke Vareins-und Vetbank AG skubiu pavedimu 4000 eurų (13 811,20 Lt) buvo pervesti į H. W. P. asmeninę sąskaitą Latvian Business Bank ir vis dar negrąžinti. Tokiais veiksmais N. V. iššvaistė 34 010,08 Lt vertės bendrovės turtą, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, ir dėl to padarė 34 010,08 Lt turtinės žalos kreditoriams. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr.2K-126/2012.

⁶⁵ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 500.

⁶⁶ Pavyzdžiui, D.J. nuteistas pagal LR BK 208 str. 2 d. už tai, kad eidamas UAB „E.“ direktoriaus pareigas ir būdamas pagrindiniu šios įmonės akcininku, žinodamas apie įmonės nemokumą ir akivaizdžiai gresiantį bankrotą, savo nuožiūra, UAB „E.“ turtui nustatęs žemesnę nei jo likutinę vertę kainą, o prekėms pritaikęs ypatingas, siekiančias nuo 25 proc. iki 50 proc. nuolaidas, šį turtą ir prekes, kurios galėjo būti pateiktos UAB „E.“ skoloms padengti, nepateisinamai pigiai pardavė UAB „V.“, iš viso UAB „E.“ kreditoriams padarydamas 184 170,89 Lt žalą. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-551-508-2013.

⁶⁷ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 1, p. 50.

kaltininkui paliekama galimybė kitaip netinkamai pasielgti su šiuo turtu ir taip padaryti turtinės žalos kreditoriams.⁶⁸

Iš aptartų veikų turinio akivaizdu, kad tiek perleidžiant, tiek turtą pervedant į užsienį ar parduodant nepateisinamai pigiai turtas yra iššvaistomas. Norint išvengti baigtinio sąrašo ir veikų, savo turiniu esančių turto iššvaistymu, išskyrimo į atskirus veiksmus, manytina, kad BK 208 str. 2 d. užtektų įvardinti, jog veika padaroma paslepiant ar iššvaistant turtą arba paslepiant, perleidžiant, pervedant į užsienį, nepateisinamai pigiai parduodant ar kitaip iššvaistant turtą.

BK 208 str. numatytos nusikalstamos veikos turi būti padaromos kaltininkui esant tam tikroje padėtyje. Baudžiamajai atsakomybei pagal BK 208 str. 1d. atsirasti būtinos šios aplinkybės:

1) sunki įmonės ekonominė padėtis arba nemokumas, kai akivaizdžiai gresia bankrotas;

2) neturėjimas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų.

Taigi kiekvieną kartą reikia konstatuoti bent trijų sąlygų visumą: kad įmonė buvo sunkioje ekonominėje padėtyje, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas ir neturint galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų arba, kad įmonė buvo nemoki, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas ir nebuvo galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų.

BK 208 str. 2 d. numatytos alternatyvios veikos turi būti padaromos dėl sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai gresia bankrotas. Pastebėtina, kad BK 208 str. 2 d. numatyta mažiau veikos padarymo aplinkybių nei BK 208 str. 1 d. Užtenka nustatyti dviejų sąlygų visumą: sunkią ekonominę padėtį ir akivaizdžią bankroto grėsmę arba nemokumą ir akivaizdžią bankroto grėsmę.

BK 208 str. 1 d. įtvirtinta aplinkybė - *neturėjimas galimybės patenkinti visų kreditorių interesų* - tai tokia kaltininko padėtis, kai įmonės turto aktyvo ir pasyvo santykis ekonominiu požiūriu yra neigiamas.⁶⁹ Ši aplinkybė natūraliai atsiranda dėl sunkios įmonės ekonominės padėties ar nemokumo, todėl, manytina, kad jos išskyrimas, kaip atskiros nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės, informatyvaus krūvio neturi.

Dar dvi būtinos aplinkybės baudžiamajai atsakomybei tiek pagal BK 208 str. 1 d. , tiek pagal BK 208 str. 2 d. kilti yra sunki ekonominė įmonės padėtis ir įmonės nemokumas. *Sunki ekonominė padėtis* yra tada, kai įmonė dar nėra nemoki, tačiau veiklos efektas nepadengia veiklos sąnaudų ir dėl to įmonė negali sukurti reikiamo savo skolų

⁶⁸ BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 207.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-411/2009.

ekonominio padengimo, todėl bankrotas neišvengiamas arba labai tikėtinas. Tuo tarpu *įmonės nemokumas* - tokia būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės.⁷⁰

Atkreiptinas dėmesys, kad įmonės sunki ekonominė padėtis ar nemokumas negali būti pripažįstama tik dėl to, jog areštuotas įmonės turtas ar lėšos. LAT vienoje iš baudžiamųjų bylų išaiškino, kad „tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas įmonei, teisme esant nagrinėjamam juridinių asmenų ginčui dėl skolos, pati savaime nėra akivaizdi priežastis įmonės sunkiai ekonominei padėčiai ar nemokumui, dėl kurio gresia bankrotas, konstatuoti“.⁷¹

Be sunkios ekonominės padėties ir nemokumo, o BK 208 str. 1 d. atveju ir negalėjimo patenkinti visų kreditorių interesų, kiekvieną kartą taip pat reikia nustatyti, kad veikia padaryta *akivaizdžiai gresiant bankrotui*. Tokia grėsmė suprantama kaip didelė tikimybė, kad dėl įmonės nemokumo ar sunkios padėties bus pradėtos bankroto procedūros. Akivaizdžios bankroto grėsmės situaciją apibūdina Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 4 straipsnyje numatyti pagrindai, kuriems esant galima pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos įmonei iškelimo buvimo. Šiame straipsnyje numatyta kokiais atvejais galima tokį pareiškimą pateikti:

- 1) įmonė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių išmokų;
- 2) įmonė laiku nemoka už gautas prekes, atliktus darbus (paslaugas), negrąžina kreditų ir nevykdo kitų sandoriais prisiimtų turtinių įsipareigojimų;
- 3) įmonė laiku nemoka įstatymų nustatytų mokesčių, kitų privalomųjų įmokų ir (arba) priteistų sumų;
- 4) įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų. Viešu paskelbimu taip pat laikomas šios informacijos paskelbimas nurodytos Vyriausybės įgaliotos institucijos interneto svetainėje Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka;
- 5) įmonė neturi turto ar pajamų, iš kurių galėjo būti išieškomos skolos, ir dėl šios priežasties antstolis grąžino kreditoriui vykdomuosius dokumentus.⁷²

Pasak D. Bukelienės, tik nemokiai įmonei yra iškilusi reali bankroto grėsmė. Įmonei patekus į sunkią ekonominę padėtį dar nereiškia, kad ji bankrutuos. Sunki

⁷⁰ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-404-895/2015.

⁷² Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.

ekonominė situacija gali susidaryti ne tik dėl objektyvių⁷³, bet ir dėl subjektyvių priežasčių - neapgalvotų, nepagrįstai rizikingų skolininko veiksmų verčiantis komercine ar ūkine veikla (nuostolingų sandorių, nepagrįstai didelių atlyginimų įmonės darbuotojams ir pan.), tačiau šios aplinkybės nereiškia neišvengiamo įmonės bankroto.⁷⁴ Pritartina tokiai nuomonei, nes nemokiai įmonei akivaizdžiai gresia bankrotas, o įmonei patekus į sunkią ekonominę situacija yra bankroto tikimybė, tačiau ne visais atvejais bankroto grėsmė akivaizdi, įmonės finansinė situacija gali ir pagerėti.

BK 208 str. 1 d. ir BK 208 str. 2 d. numatytos alternatyvios veikos skiriasi, tačiau jos visos padaromos tik aktyviais veiksmais, egzistuojant tam tikroms būtinosioms aplinkybėms. Baudžiamajai atsakomybei pagal BK 208 str. 1 d. kilti būtina, kad veika padaryta įmonei būnant sunkioje ekonominėje padėtyje ar nemokiai, akivaizdžiai gresiant bankrotui, kai nebuvo galima patenkinti visų kreditorių interesų, o BK 208 str. 2 d. užtenka nustatyti sunkios ekonominės padėties arba nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas buvimą.

Padariniai. Tiek BK 208 str. 1 d., tiek 2 d. numatyti skolininko nesąžiningumo padariniai - turtinė žala. Tai reiškia, kad abi skolininko nesąžiningumo sudėtyys yra materialiosios. Asmens baudžiamoji atsakomybė siejama ne tik su veika, bet ir jos sukeltais padariniais, o nusikaltimai laikomi baigtais nuo turtinės žalos kreditoriams padarymo momento.

BK 208 str. 1 d. numatytomis veikomis turtinė žala padaroma tiems kreditoriams, kurių reikalavimai nebuvo patenkinti ar užtikrinti. Ši žala atsiranda jei kreditoriai praranda tam tikrą dalį bendroje turto masėje, sumažėjęsiai dėl skolininko nesąžiningumo, kai jis patenkino vieno ar kelių pasirinktų kreditorių reikalavimus.

Jei turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, paslepiamas, iššvaistomas, perleidžiamas, pervedamas į užsienį ar nepateisinamai pigiai parduodamas (BK 208 str. 2 d.) kreditoriams taip pat padaroma turtinė žala. Šiomis veikomis sumažinama bendra įmonės turto masė, iš kurios numatyta tvarka tenkinami kreditorių reikalavimai.

Atkreiptinas dėmesys, jog pati žalos samprata yra ne baudžiamosios, o civilinės teisės reguliavimo objektas. LR CK 6.249 str. 1 d. nustatyta, kad žala - tai asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Iš pateikto

⁷³ Sunkią ekonominę padėtį lemiančiomis objektyviomis priežastimis gali būti apyvartinių lėšų stoka, sumažėjusi įmonės produkcijos paklausa, sutrikę piniginiai atsiskaitymai, kiti objektyvūs ekonominiai veiksniai, neigiamai veikiantys įmonės komercinę, ūkinę ir finansinę veiklą. ABRAMAVIČIUS, A. *et al. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga.* Vilnius: Eugrimas, 2000, p. 417 - 418.

⁷⁴ BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą.* Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 208.

apibrėžimo galima daryti išvadą - žala gali būti tiesioginė ir netiesioginė. LAT vienoje iš nutarčių, taip pat pažymėjo, jog šio nusikaltimo padariniai - turtinė žala kreditoriams, kuri pasireiškia kaip negautos pajamos tenkinant jų reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto.⁷⁵ Vadinasi, dėl BK 208 str. numatytų alternatyvių veikų, kreditoriams padaryta turtinė žala apima ir negautas pajamas, ne tik patirtus tiesioginius nuostolius.

Taip pat pastebėtina, kad BK 208 str. nenurodytas didelės žalos požymis, padariniai įvardinti tiesiog kaip turtinė žala, o BK 212 str. 1 d. pateiktas didelės žalos dydžio išaiškinimas (didelė žala yra tada, kai ji viršija 150 MGL sumą). Šis straipsnis nenurodo kokio dydžio turtinės žalos padarymas kreditoriams laikytinas nusikaltimu BK 208 straipsnio prasme. Vertinant numatytą turtinės žalos požymį lingvistiškai, teigtina, kad bet kokio dydžio turtinė žala, padaryta dviem ar daugiau kreditorių, reiškia BK 208 str. 1 d. ar 2 d. numatyto nusikaltimo padarymą, tačiau LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015 pažymėjo, jog toks formalus BK 208 straipsnyje įtvirtinto teisinio reguliavimo aiškinimas ne tik prieštarautų Konstitucinio Teismo ir Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje suformuluotoms nuostatomis, bet ir neatitiktų kriminalinės baudmės kaip griežčiausios, kraštutinės teisinio poveikio priemonės paskirties, nusikalstamos veikos sampratos, t. y. paneigtų pačią baudžiamosios teisės esmę.⁷⁶

Toje pačioje nutartyje LAT išaiškino, kad „įstatymų leidėjas nenurodo, kokio dydžio turtinės žalos padarymas likusiems kreditoriams reiškia baudžiamosios atsakomybės pagal BK 208 straipsnio 1 dalį atsiradimą. Tačiau BK 208 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, aiškinant kartu su teisiniu reguliavimu, nustatytu BK 205 straipsnyje, 206 straipsnio 2 dalyje, 209, 211 straipsniuose, teigtina, kad paprastai ir esant skolininko nesąžiningumui (BK 208 straipsnio 1 dalis) kreditoriams turi būti padaroma didelė turtinė žala, t. y. 150 MGL dydžio sumą viršijanti žala.“ Taip pat numatyta ir išimtis: „tam tikrais atvejais, atsižvelgiant į nukentėjusių kreditorių skaičių, jų turtinę padėtį, patenkintų kreditorių reikalavimų bei bendrą kreditorinių įsipareigojimų dydį ir kitas reikšmingas aplinkybes, turtinė žala BK 208 straipsnio 1 dalies prasme laikytina ir mažesnio dydžio turtinė žala.“⁷⁷

Vertinant tokį LAT precedentinį aiškinimą, reikėtų paminėti, kad norint, jog norma būtų taikoma efektyviai nusikalstamos veikos sudėties požymių turinys turėtų būti tikslus ir aiškus. Aiškumas priklauso nuo tinkamo žodžių parinkimo, jų išdėstymo ir sakinio

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223/2012.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

⁷⁷ *Ibid.*

konstrukcijos ir padeda geriau suprasti įstatymus.⁷⁸ Nusikalstamos veikos sudėtis turėtų būti kuo detaliau aprašyta, bet tuo pačiu ir būti konkreti. Šie reikalavimai kyla iš *nullum crimen sine lege certa* ir teisėtumo principų. Vis dėlto įstatymo aiškumas ir tikslumas nėra absoliutinė teisinė nuostata baudžiamojoje teisėje.⁷⁹ Dėl šios priežasties BK straipsniuose numatyta daug vertinamųjų požymių, kuriuos galima vertinti neigiamai, tačiau vertinamieji požymiais teisę daro universalesnę, leidžia lanksčiau taikyti teisės normas. Prie tokių požymių turėtų būti priskiriamas ir turtinės žalos požymis, įtvirtintas BK 208 str.

Vertinamasis šio požymio pobūdis atskleidžiamas komentuojamoje LAT nutartyje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015. Kaip jau minėta, išaiškinime teigiama, kad „paprastai ir esant skolininko nesąžiningumui (BK 208 straipsnio 1 dalis) kreditoriams turi būti padaroma didelė turtinė žala“.⁸⁰ „Paprastai“ reiškia, jog dažniausiai kreditoriams padaryta turtinė žala turėtų viršinti 150 MGL, tačiau kai kuriais atvejais gali ir neviršinti, vadinasi, šis požymis nėra savaime aiškus. Toje pačioje nutartyje teigiama ir, kad „tam tikrais atvejais“ teismui palikta galimybė įvertinti bylos aplinkybes bei turtine žala laikyti mažesnio dydžio turtinę žalą. V. Mikelėnas tokius požymius, kurie nėra savaime aiškūs, aiškintini atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, apibūdina kaip vertinamuosius požymius.⁸¹

Iki minėtos LAT nutarties teismų praktikoje nebuvo nurodoma kokio dydžio žala laikoma turtine žala BK 208 str. prasme. Teismas, esant kaltinime nurodytai faktinei žalos dydžio aplinkybei, galėjo daryti teises išvadas dėl BK 208 straipsnyje numatytų padarinių buvimo.⁸² Vadinasi, teismas kiekvieną kartą sprendė ar padaryta turtinė žala kreditoriams laikytina turtine žala BK 208 str. prasme. Naujas turtinės žalos požymio išaiškinimas turėtų suvienodinti teismų praktiką ir atskleisti šio požymio turinį, tačiau galima pastebėti ir tokio išaiškinimo trūkumą.

Lingvistinis metodas yra vienas iš pagrindinių teisės aiškinimo metodų. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje akcentuojama, kad lingvistinio teisės aiškinimo metodo taikymas, kaip ir apskritai griežtas įstatymo raidės laikymasis taikant teisę,

---

⁷⁸ XANTHAKI, H. On Transferability of Legislative Solutions: The Functionality Test. In STEFANO, C.; XANTHAKI, H. *Drafting Legislation. A Modern Approach*. Aldershot: Ashgate-Dartmouth, 2008, p. 9.

⁷⁹ VERŠEKYS, P. *Nullum crimen sine lege* principo ir vertinamųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių koreliacijos problema. *Teisė*, 2012, 85, p. 206

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

⁸¹ MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: Teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999, p. 153.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223/2012.

dažniausiai yra pagrįstas, todėl šio teisės aiškinimo metodo svarbos negalima paneigti. Taikant lingvistinį teisės aiškinimo metodą (kartu su kitais) yra užtikrinamas formalių teisės reikalavimų paisymas ir atitinkamo teisinio reguliavimo turinio vienodas supratimas.⁸³ Aiškinant turtinės žalos požymį lingvistiškai jis turėtų būti suprantamas kaip bet koks turtinės žalos padarymas, todėl šioje nutartyje LAT išaiškinimu, jog skolininko nesažiningumo atvejais turi būti padaroma didelė turtinė žala kreditoriams, paneigiama lingvistinio teisės aiškinimo metodo svarba, t. y. aiškinant BK 208 straipsnio tekstą nebėra remiamasi pačiu šio straipsnio tekstu kaip pirminiu ir pagrindiniu šaltiniu.

Nepaisant to, aiškinti vertinamąjį požymį taikant tik lingvistinį metodą gali būti ne tik neveiksminga, bet ir pavojinga, todėl, jei įstatymų tekste vartojamų žodžių reikšmė neaiški, taikomas sisteminis ir kiti teisės aiškinimo metodai. Teigiant, kad BK 208 straipsnyje numatyta turtinė žala, padaryta kreditoriams, prilyginama didelei turtinei žalai, reikia, kad šis BK straipsnis aiškinamas siaurinamai, t. y. baudžiamoji atsakomybė kyla tada, kai kreditoriams padaroma ne bet kokio dydžio turtinė žala, o didelė turtinė žala. Siaurinamasis įstatymo aiškinimas yra leistinas baudžiamosios teisės taikymo metodas, tačiau toks aiškinimas negali kaip nors pasunkinti kaltinamojo padėties, nes kitaip būtų pažeidžiamas *nullum crimen sine lege* principas. Šiuo atveju teismas tokiu turtinės žalos aiškinimu kaltinamojo padėties nepablogina, netgi priešingai - pagerina kaltinamojo padėtį, nes norint įrodyti, kad atsirado BK 208 str. numatyti padariniai, reikia nustatyti didesnės nei 150 MGL turtinės žalos padarymą, todėl negalima teigti, kad pažeidžiami baudžiamosios teisės principai. Toks šio požymio aiškinimas yra galimas.

Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, jog įstatymų leidėjas, patvirtindamas 2000 m. BK, netapatino turtinės žalos požymio su didelės turtinės žalos požymiu. Tokia išvada daroma, nes LAT BK 208 str. įtvirtintą teisinį reguliavimą aiškina kartu su teisiniu reguliavimu numatytu BK 205 str., 206 str. 2 d., 209 str. ir 211 str., kuriuose įtvirtintas didelės turtinės žalos požymis, tačiau BK 208 str. minima tik turtinė žala. Dėl šios priežasties aiškinimas, kad BK 208 str. įtvirtinta turtinė žala reiškia, didelę turtinę žalą yra nelogiškas, nes tokiu atveju įstatymų leidėjui nebūtų buvę jokio pagrindo vienuose BK XXXI skyriaus straipsniuose konkrečiai įvardyti, kad baudžiamoji atsakomybė kyla kai padaryta didelė turtinė žala, o BK 208 straipsnyje to neįvardyti.

---

⁸³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, Nr. 36-1292.

Remiantis pateiktais argumentais, manytina, jog siekiant įstatymo teksto aiškumo, vertėtų apsvarstyti BK 208 str. keitimą, vietoj turtinės žalos įtvirtinant didelės turtinės žalos požymį.

Svarbu paminėti, kad baudžiamoji atsakomybė už BK 208 str. numatytas veikas atsiranda tik tada, kai žala padaryta ne vienam, bet dviem ar daugiau kreditorių. Kiekvieno kreditoriaus patirta turtinė žala sudedama ir taip nustatomas bendrai kreditoriams padarytas turtinės žalos dydis. Remiantis LR BK komentaru, nustatant turtinės žalos dydį atsižvelgiama į kiekvieno kreditoriaus piniginių reikalavimų nominalią vertę ir įstatymų nustatytas palūkanas, tačiau delspinigiai, baudos ir kitos represinį poveikį turinčios turtinio pobūdžio priemonės turtinės žalos turinio sudaryti negali, nes tokio pobūdžio turtinė žala faktiškai ir teisiškai yra už civilinės apyvartos rėmų ir visiškai nesusijusi su ekonomine turto verte normalioje civilinėje apyvartoje.⁸⁴

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, BK 208 str. numatytomis alternatyviomis veikomis dviem ar daugiau kreditorių padaroma turtinė žala, kuri siejama su piniginę išraišką turinčiais turtiniais praradimais ar negauta nauda. Nors įstatymų leidėjas nepateikia turtinės žalos požymio išaiškinimo, pagal naujausią teismų praktiką, dėl skolininko nesąžiningumo kreditoriams turi būti padaroma didelė turtinė žala, kuria laikytina 150 MGL viršijanti žala. Toks turtinės žalos požymio turinio atskleidimas suvienodino teismų praktiką, tačiau teisės šaltiniu pirmiausiai reikėtų laikyti baudžiamuosius įstatymus.

Priežastinis ryšys. Tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių visada turi būti nustatomas priežastinis ryšys - nusikalstamos veikos sudėties objektyvusis požymis, įrodinėtinas tiriant bylas dėl nusikalstamų veikų, kurių sudėtys yra materialios.⁸⁵ Priežastinis ryšys gali būti atsitiktinis ir būtinas. Baudžiamąją teisinę reikšmę turi tik būtinas priežastinis ryšys, todėl kvalifikuojant bet kurią nusikalstamą veiką, taip pat ir skolininko nesąžiningumą, reikia nustatyti būtinąjį priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių.

Favoritizmo išskirtiniam kreditoriui ar kreditoriams atveju (BK 208 str. 1 d.) reikia nustatyti, kad būnant sunkioje ekonominėje padėtyje ar nemokiam, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas ir nebuvo galima patenkinti visų kreditorių interesų, kaltininkas patenkino ar užtikrino vieno ar kelių išskirtinių kreditorių interesus ir būtent dėl to likusieji kreditoriai patyrė turtinę žalą.

---

⁸⁴ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 498.

⁸⁵ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 180.

Kai įmonė buvo sunkioje ekonominėje padėtyje ar nemoki ir jai akivaizdžiai grėsė bankrotas, turto, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti paslėpimo, iššvaistymo, perleidimo, pervedimo į užsienį ar nepateisinamai pigaus jo pardavimo atveju (BK 208 str. 2 d.) taip pat būtina konstatuoti, jog būtent dėl šių veiksmų dviem ar daugiau kreditorių padaryta turtinė žala.

Priežastinis dar gali būti skirstomas į sudėtingą ir tiesioginį. Sudėtingas priežastinis ryšys – tai ryšys, komplikuotas dėl pašalinių jėgų įsikišimo, o tiesioginis priežastinis ryšys yra tada, kai veika tiesiogiai sukelia padarinius.⁸⁶ Tarp BK 208 str. numatytų pavojingų veikų ir turtinės žalos kreditoriams padarymo turi būti nustatytas tiesioginis priežastinis ryšys.

Nors dažniausiai skolininko nesąžiningumo baudžiamosiose bylose teismai nekonstatuoja kokios rūšies priežastinis ryšys buvo tarp kaltininko pavojingos veikos ir sukeltų padarinių, tačiau kartais priežastinio ryšio rūšis įvardinama. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas nusprendė, kad D. S. padarė baudžiamojo įstatymo draudžiamus veiksmus, nes žinodama apie IĮ „A.“ įsiskolinimus kreditoriams ir kad dėl jos sunkios ekonominės padėties ir nemokumo teismas iškėlė bankroto bylą, D. S. savo poreikiams išsimokėjo 609 320 Lt, atimdama galimybę patenkinti kreditorinių reikalavimus, nes tam neliko lėšų. Dėl to buvo padaryta turtinė žala Panevėžio AVMI – 390 977,85 Lt ir VSDFV Panevėžio skyriui – 1611,19 Lt. Tarp D. S. veikos ir atsiradusių padarinių yra tiesioginis priežastinis ryšys, todėl padaryta veika kvalifikuojama pagal BK 208 straipsnio 2 dalį.⁸⁷

Apibendrinant galima teigti, kad priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių yra visų materialių nusikalstamų veikų sudėčių būtinas požymis, todėl kiekvieną kartą taikant BK 208 str. 1 d. ar BK 208 str. 2 d. reikia nustatyti ne tik kaltininko padarytą veiką ir atsiradusius padarinius, bet ir būtinąjį tiesioginį priežastinį ryšį tarp jų. Reikia konstatuoti, kad būtent dėl to, jog kaltininkas užtikrino ar patenkino išskirtinių kreditorių reikalavimus ar paslėpė, iššvaistė, perleido, pervedė į užsienį ar nepateisinamai pigiai pardavė turtą, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, kreditoriai patyrė turtinę žalą.

---

⁸⁶ PIESLIAKAS, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 2006, 7(85), p. 10.

⁸⁷ Panevėžio apygardos teismo 2012 m. birželio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-78-134/2012.

2.3. Subjektas

Skolininko nesąžiningumo subjektu gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo. Baudžiamoji atsakomybė kyla pakaltinamam, sulaukusiam baudžiamajame įstatyme numatyto amžiaus fiziniam asmeniui, kuris turi specialius požymius.

Remiantis BK 13 str. už BK 208 str. numatytus nusikaltimus atsako fizinis asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo sueję 16 metų. Baudžiamojon atsakomybėn netraukiamas fizinis asmuo, kuris nors ir yra 16 m. amžiaus, tačiau pripažintas nepakaltinamu. Pakaltinamumas suprantamas kaip fizinio asmens gebėjimas suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti.⁸⁸ Jei kaltininkas nesuvokė savo veiksmų esmės ar negalėjo jų valdyti teismas gali asmenį pripažinti nepakaltinamu ir paskirti priverčiamąsias medicinos priemones.

LR BK 208 str. numatytų nusikaltimų subjektu gali būti ne tik pakaltinamas, bet ir ribotai pakaltinamas fizinis asmuo. Ribotas pakaltinamumas – tai tokia psichinė fizinio asmens būseną, kuri neleidžia asmeniui visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų.⁸⁹ Asmuo, teismo pripažintas ribotai pakaltinamu, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė jam gali būti švelninama arba toks asmuo gali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės paskiriant jam baudžiamojo poveikio priemones arba priverčiamąsias medicinos priemones, tačiau riboto pakaltinamumo sąvoka neapima tokių situacijų, kai asmens suvokimas yra sumažėjęs ne dėl psichikos ligos, o dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, kaltininko socialinės ar psichinės brandos ypatumų.

Pasak G. Švedo „įstatymų leidėjas, numatydamas baudžiamąją atsakomybę už kai kuriuos nusikaltimus, sąmoningai susiaurina galimų subjektų ratą. Tokį sprendimą lemia tai, kad kai kuriuos nusikaltimus gali padaryti ne kiekvienas pakaltinamas ir sulaukęs tam tikro amžiaus asmuo, o tik tas, kuris vykdo specialias funkcijas, užima tam tikras pareigas ar visuomeninę padėtį ir pan. Specialiojo nusikaltimo subjekto požymiai visuomet tiesiogiai nurodomi atitinkamo straipsnio dispozicijoje arba akivaizdžiai išplaukia iš jos aiškinimo.“⁹⁰ Skolininko nesąžiningumo subjektas turi specifinį santykį su nusikalstamos veikos dalyku, iš kurio seka specialūs įgaliojimai - kaltininkas gali tuo turtu teisėtai disponuoti. LAT išaiškino, kad skolininko nesąžiningumo subjektas yra fizinis asmuo,

---

⁸⁸ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 113.

⁸⁹ *Ibid.*, p. 116.

⁹⁰ ŠVEDAS, G., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas)*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 194.

turintis tam tikrus specialius požymius: individualios įmonės savininkas, įmonės vadovas ar asmuo pagal einamas pareigas įmonėje turintis teisę ir galimybę disponuoti įmonės turtu.⁹¹ Vadinasi, skolininko nesąžiningumo subjektas yra specialusis.

Atkreiptinas dėmesys, jog baudžiamoji atsakomybė pagal šį straipsnį kyla ir asmeniui, kuris yra tik „formalus“ įmonės savininkas. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-106-507/2015 LAT pažymėjo, kad individualią įmonę įsteigęs asmuo negali atsisakyti vykdyti teisės aktuose įmonės savininkui numatytų pareigų, o tai, kad formaliai įmonė priklauso vienam asmeniui, bet realiai įmonės veikla rūpinasi kitas asmuo, neatleidžia savininko nuo atsakomybės už pareigų ir įsipareigojimų, kylančių įmonės savininkui, nevykdymą ar nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 208 str.⁹²

Skolininko nesąžiningumo subjektu negali būti asmuo, kuris veiksmus, numatytus BK 208 straipsnyje, atliko ne kaip juridinio asmens vadovas ar asmuo pagal einamas pareigas turintis teisę ir galimybę disponuoti įmonės turtu, o kaip fizinis asmuo. Vis dėlto teismų praktikoje pasitaiko tokių atvejų. Pavyzdžiui, M. M. kaltintas ir žemesnės instancijos teismo nuteistas ne už tai, kad jis kaip UAB „MMR“ vadovas disponavo šios įmonės turtu, o dėl to, kad šį turtą įsigijo. Tokį faktą patvirtina nuosprendžio nustatomojoje dalyje nurodyti lauko trinkelių ir virtuvės baldų pirkimo sandoriai, surašyti tarp UAB „MMR“ ir šios bendrovės kreditoriaus M. M., kuriuos, bendrovės vardu, pasirašė UAB „M“ finansų direktorė R. K., nes ji tvarkė bendrovės buhalterinę apskaitą. Sandoriais užskaitytos neapmokėtos prekės ir 96 716,72 Lt sumažinti M. M. kreditoriniai reikalavimai. Taigi akivaizdu, kad dalyvaudamas minėtuose sandoriuose M. M. veikė ne kaip UAB „MMR“ vadovas, disponuojantis įmonės turtu, o kaip fizinis asmuo – įmonės turto pirkėjas, dėl to negalėjo būti pripažintas nusikaltimo, numatyto BK 208 straipsnio 1 dalyje, subjektu.⁹³

LR BK 208 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad už šiame straipsnyje įtvirtintas veikas atsako ir juridinis asmuo, todėl skolininko nesąžiningumo subjektu laikytinas ne tik fizinis, bet ir juridinis asmuo. LR BK nepateikiamas juridinio asmens sąvokos apibrėžimas, tačiau LR CK nurodoma kas laikoma juridiniu asmeniu. Pagal CK 2.33 straipsnio 1 dalį juridinis asmuo yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/2013.

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-106-507/2015.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/2013.

Pritartina D. Soloveičiko nuomonei, jog „modernioje baudžiamojoje teisėje, pripažįstančioje juridinių asmenų patraukimo baudžiamajon atsakomybėn teisėtas galimybes, laikoma, kad juridinis asmuo turi organizacinį vieningumą, civilinį ir civilinį procesinį veiksnumą ir teisnumą. Plačiau požiūriu tai reiškia, kad juridinis asmuo yra toks pat teisės subjektas, koks yra ir fizinis asmuo: jis gali veikti savo vardu, turėti savarankiškus interesus ir tikslus, įskaitant ir nusikalstamus, t. y. susijusius su pavojingos veikos padarymu, juridinio asmens valia, siekiai ir interesai gali nesutapti su jo dalyvių tikslais ir interesais. Taigi juridinis asmuo gali būti atsakingas už nusikalstamos veikos padarymą ir traukiamas baudžiamajon atsakomybėn taip kaip ir fizinis asmuo.“⁹⁴ Teoriškai įmanoma, kad juridinis asmuo galėtų būti skolininko nesąžiningumo subjektu, tačiau praktikoje tokie atvejai išimtis.

Pagal BK 208 str. juridinis asmuo galėjo būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn nuo 2000 m. BK įsigaliojimo. Remiantis statistiniais duomenimis, nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2016 m. sausio 1 d. skolininko nesąžiningumu buvo įtariamai tik du juridiniai asmenys: vienas juridinis asmuo 2011 m. ir vienas juridinis asmuo 2012 m.⁹⁵ Dėl to kyla rimtų abejonių ar įstatymų leidėjas tinkamai sureguliuavo baudžiamosios atsakomybės juridiniam asmeniui atsiradimo sąlygas.

BK 20 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę: atstovauti juridiniam asmeniui, priimti sprendimus juridinio asmens vardu arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą.

Itin svarbu, kad fizinio asmens padaryta veika būtų susijusi su juridiniu asmeniu - padaryta juridinio asmens naudai ar interesais. Teisinėje literatūroje naudą siūloma aiškinti kaip bet kokia turtinę naudą, kai dėl fizinio asmens nusikalstamos veikos juridinis asmuo įgyja pinigais įkainojamų vertybių, išvengia privalomų mokesčių ar išsaugo savo turto vertę nepakitusią, tačiau tai daroma pažeidžiant kitų asmenų interesus ir jų nenaudai.⁹⁶ Nauda gali būti tiek tiesioginė, tiek netiesioginė.⁹⁷ Juridinio asmens interesais

---

⁹⁴ SOLOVEIČIKAS, D. Šiuolaikinės juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo doktrinos. *Teisė*, 2003, 46, p. 141.

⁹⁵ Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis [interaktyvus].[Žiūrėta 2016-02-27]. Prieiga internete: <<http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/>>.

⁹⁶ HEFENDEHL, R. Corporate Criminal Liability: Model Penal Code Section 2.07 and the Development in Western Legal Systems. *Buffalo Criminal Law Review*, 2000, Vol. 4., No. 1, p. 121.

⁹⁷ BAJKOWSKI, S.; THOMPSON, K. R. Corporate criminal liability. *American Criminal Law Review*, 1997, Vol. 34, p. 448.

padaryta nusikalstama veika yra tokia veika, kuri padaryta turint tikslą padėti jo veiklai ar padaryti ką nors dėl juridinio asmens. Nėra svarbu ar juridinis asmuo gavo kažkokios konkrečios naudos, pakanka nustatyti, kad padaryta nusikalstama veika buvo siekiama naudos juridiniam asmeniui ar ji padaryta jo interesais.

Skolininko nesąžiningumas bendriausia prasme yra įmonės bendros turto vertės sumažinimas, taip pažeidžiant kreditorių interesus. Skolininko nesąžiningumo atvejais kreditoriams visada padaroma turtinė žala, tačiau pats juridinis asmuo dažniausiai negauna jokios naudos. Nusikaltimo darymo metu jis būna sunkioje ekonominėje padėtyje arba nemokus ir jam akivaizdžiai gresia bankrotas, o patenkinant ar užtikrinant išskirtinių kreditorių interesus, paslepiant, iššvaistant, perleidžiant, pervedant į užsienį ar nepateisinamai pigiai parduodant turtą, siekiant išvengti atsiskaitymų su kreditoriais ar dėl kitokių priežasčių, pažeidžiami ne tik kreditorių, bet ir pačios įmonės interesai, nes bet koks ekonomiškai nenaudingas veiksmas su turtu sunkina įmonės ekonominę padėtį. Taigi dėl įmonės savininko (individualios įmonės atveju), vadovo ar kito asmens pagal einamas pareigas turinčio teisę ir galimybę disponuoti įmonės turtu veiksmų juridinis asmuo paprastai ne tik, kad negauna jokios turtinės ar neturinės naudos, bet tokie veiksmai pažeidžia ir paties juridinio asmens interesus. Tai būtų galima laikyti viena iš baudžiamosios atsakomybės juridiniam asmeniui netaikymo pagal BK 208 str. priežasčių.

Kita priežastimi galėtų būti juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės santykis su fiziniu asmenis baudžiamąją atsakomybe. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pabrėžė, jog juridinio asmens specifiškumą lemia *inter alia* tai, kad jis, turėdamas savarankišką struktūrą, teisnumą ir veiksnumą, t. y. būdamas savarankiškas teisinių santykių subjektas, tų santykių dalyvis yra per fizinius asmenis (vadovą, įgaliotą atstovą ir pan.), todėl juridinio asmens veikla neatsiejama nuo atitinkamų fizinių asmenų, per kuriuos jis veikia, veiklos ir be jų veiklos apskritai būtų neįmanoma.⁹⁸ Juridinis asmuo nebus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn nenustačius fizinio asmens, padariusio bent vieną iš BK 208 str. numatytų alternatyvių veikų.

BK 20 str. 3 d. įtvirtinta, kad juridinis asmuo gali atsakyti už nusikalstamas veikas ir tuo atveju, jei jas juridinio asmens naudai ir interesais padarė juridinio asmens darbuotojas arba įgaliotas atstovas dėl aukščiau išvardintų asmenų nepakankamos kontrolės arba priežiūros. Juridinis asmuo neatsakys už darbuotojų ar įgaliotų atstovų padarytą veiką, jeigu vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje einantis fizinis

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1, 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43 straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 69-2798.

asmuo parodė tinkamą rūpestingumą, siekdamas išvengti nusikalstamos veikos. Praktikoje sunku įrodyti, kad nusikaltimai numatyti BK 208 str. padaryti dėl asmens, pagal savo einamas pareigas turinčio teisę ir galinčio disponuoti įmonės turtu, pareigos užtikrinti, kad jis veiktų laikydamasis galiojančių teisės aktų reikalavimų, neatlikimo.

Paminėtina, jog to paties BK straipsnio 5 d. numatyta, kad pagal šį kodeksą neatsako valstybė, savivaldybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija. Kitaip tariant, juridinio asmens patraukimo baudžiamojon atsakomybėn atveju yra svarbu nustatyti juridinio asmens statusą. Civilinėje teisėje juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius. Valstybė, savivaldybės, valstybės ir savivaldybės institucijos, bei tarptautinė viešoji organizacija priskiriama prie juridinių viešųjų asmenų, kurių tikslas tenkinti viešąjį interesą. Atsižvelgiant į tai, kad tokie asmenys negali būti BK numatytų nusikalstamų veikų subjektais, už BK 208 str. numatytus nusikaltimus atsakys siauresnis ratas asmenų - likusieji privatūs juridiniai asmenys, kurių tikslas yra tenkinti privačius interesus.

Apibendrinant galima teigti, jog skolininko nesąžiningumo subjektu gali būti ne tik fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų amžiaus, pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas ir turintis specialius požymius, bet ir juridinis asmuo. Nuo 2000 m. BK įsigaliojimo, BK 208 str. numatytų veikų padarymu buvo įtariami tik du juridiniai asmenys. Viena iš priežasčių, galimai paaiškinanti tokį mažą įtariamųjų juridinių asmenų skaičių, yra, ta, jog sunku įrodyti, kad kaltininkas veikė juridinio asmens naudai ar interesais, kai daugeliu atvejų turtinė žala padaroma ne tik kreditoriams, bet ir pačiai įmonei, arba, kad kaltininkas viršijo savo kompetencijos ribas dėl nepakankamos kontrolės ar priežiūros.

2.4. Subjektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos subjektyvioji pusė – tai vidinė nusikalstamos veikos pusė, atskleidžianti asmens psichinį santykį su daroma veika ir jos pasekmėmis. Požymiais, sudarančiais subjektyviąją pusę, laikomi kaltė, tikslas ir motyvas. Norint padarytą veiką kvalifikuoti kaip skolininko nesąžiningumą, iš visų minėtų požymių, būtina nustatyti tik kaltę.

Kaltė - tai asmens, padariusio nusikalstamą veiką, vidinis santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais, kuris turi būti įrodinėjamas

kiekvienoje byloje.⁹⁹ Išskiriamos dvi kaltės formos: tyčia ir neatsargumas. BK 16 str. 4 d. įtvirtinta, kad asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik šio kodekso specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais, o tokio atvejo skolininko nesąžiningumo straipsnis nenumato, vadinasi, BK 208 str. numatytos veikos gali būti padaromos tik tyčia.

Tyčią galima skirstyti į tiesioginę ir netiesioginę tyčią. J. Wessels teigia, kad tiesioginė tyčia yra tada, kai kaltininkas žino arba garantuotai numato, jog savo poelgiu realizuos įstatyme numatytą veikos sudėtį, o netiesioginė tyčia - kai kaltininkas mano esant visiškai įmanoma, kad jo elgesys garantuos, jog bus įvykdyta įstatymo numatyta veikos sudėtis, ir su tuo susitaiko.¹⁰⁰

BK 208 straipsnio 1 dalyje numatytas nusikaltimas gali būti padaromas tiesiogine arba netiesiogine tyčia. Tiesioginės tyčios atveju kaltininkas, patenkindamas ar užtikrindamas vieno ar kelių kreditorių reikalavimus, suvokia, kad įmonė yra sunkioje ekonominėje padėtyje ar nemoki, jai akivaizdžiai gresia bankrotas ir kad nėra galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, taip pat numato, kad dėl tokių veikų bus padaryta turtinė žala likusiems kreditoriams ir to nori.

LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/2009 kasatorius A. I. teigė, jog jo veikoje nėra būtinojo šio nusikaltimo subjektyviojo požymio – tyčios. Pagrindinis A. I. argumentas buvo, kad aptariamoms veikoms padarymo metu jis laikinai ėjo UAB „M.“ direktoriaus pareigas ir neturėdamas jokio buhalterinio išsilavinimo, negalėjo susipažinti su tikrąja įmonės finansine padėtimi, nežinojo, kiek ir kokių įsiskolinimų kreditoriams ji turi, todėl nežinojo apie gresiančio bankroto grėsmę. Teisėjų kolegija pasisakė, jog pirmosios instancijos teismas neabejotinai nustatė, kad A. I., kaip laikinai einantis UAB „M.“ direktoriaus pareigas, žinojo apie tai, kad tuo metu bendrovė yra nemoki, jai gresia bankrotas, taip pat žinodamas, kad bendrovė turi daug kreditorių, tarp kurių – ir bendrovės darbuotojai bei įsiskolinimai valstybės biudžetui, ir kad nėra galimybės patenkinti jų visų reikalavimų, tyčia sąmoningai patenkino išimtinai tik vieno kreditoriaus reikalavimus, taip padarydamas turtinę žalą kitiems kreditoriams, ir tokių padarinių norėjo.¹⁰¹ Akivaizdu, kad šioje byloje skolininkas suvokė savo veiksmus, numatė padarinius ir jų norėjo. Vadinasi, A. I. veikė tiesiogine tyčia ir yra kaltas dėl nusikaltimo, numatyto BK 208 str. 1 d., padarymo.

⁹⁹ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 337.

¹⁰⁰ WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 84.

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/2009.

Esant netiesioginei tyčiai kaltininkas, patenkindamas ar užtikrindamas vieno ar kelių kreditorių reikalavimus, supranta, kad įmonė yra sunkioje ekonominėje padėtyje ar nemoki, jai akivaizdžiai gresia bankrotas ir kad nėra galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, taip pat numato, kad dėl to bus padaryta turtinė žala likusiems kreditoriams, ir nors nenori, bet sąmoningai leidžia tokiai žalai atsirasti.

Norint padarytą veiką kvalifikuoti pagal BK 208 str. 2 d., taip pat būtina nustatyti kaltininko tyčią. Asmuo turi suvokti, kad įmonė yra sunkioje ekonominėje padėtyje ar nemoki, kai jai akivaizdžiai gresia bankrotas, ir vis tiek paslėpti, iššvaistyti, perleisti, pervesti į užsienį ar nepateisinamai pigiai parduoti turtą, nors numato, kad dėl to kreditoriai patirs turtinę žalą ir tokių padarinių nori (tiesioginės tyčios atveju) arba nenori, bet sąmoningai leidžia jiems kilti (netiesioginės tyčios atveju).

Dažniausiai juridinio asmens vadovas ar asmuo, galintis teisėtai disponuoti įmonės turtu, būtent dėl savo einamų pareigų žino kokioje padėtyje yra įmonė, tačiau sąmoningai atlieka veiksmus, kuriais sumažinama įmonės turto vertė. Pavyzdžiui, G. K., būdama UAB „Karališkasis agatas“ direktore, gerai žinojo apie vadovaujamos bendrovės sunkią finansinę padėtį, nes kaip vienintelė akcininkė priėmė sprendimą dėl bendrovės blogos finansinės būklės ir bankroto bylos iškėlimo, pripažino bendrovę nemokia. Apie bendrovės nemokumą viešai paskelbė dienraštyje ir Kauno apygardos teismui padavė ieškininį pareiškimą, prašydama iškelti bankroto bylą. Teismas nutartimi UAB „Karališkasis agatas“ iškėlė bankroto bylą, konstatavęs, kad įmonės finansiniai įsipareigojimai sudaro 2 850 744 Lt, t. y. viršija pusę į balansą įrašyto turto vertės. Taip pat G. K. suprato, kad turtą, kuris galėtų būti pateiktas skoloms grąžinti, parduoda kur kas mažesnėmis nei jo vertė kainomis. Nuteistoji suvokė, kad tokie veiksmai gali padaryti turtinę žalą kreditoriams ir tokių padarinių norėjo.¹⁰² LAT teisingai konstatavo, jog G. K. veiksmams būdinga tiesioginė tyčia.

Pastebėtina, kad bent vieną iš BK 208 str. (tiek 1 d., tiek 2 d.) numatytų alternatyvių veikų įvykdžiusio asmens tyčia kiekvieną kartą turi apimti tiek intelektualųjį, tiek valinį elementus. Tiesioginės tyčios atveju intelektualųjį elementą apibūdina pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio suvokimas ir numatymas, kad gali atsirasti padariniai (skolininko nesąžiningumo atveju tai turtinė žala kreditoriams), o valinį - norėjimas, kad dėl padarytos veikos atsirastų padariniai. Netiesioginės tyčios atveju pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio suvokimas ir padarinių numatymas taip pat apibūdina

---

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213/2006.

intelektualųjį elementą, o padarinių, nenorėjimas, bet sąmoningas leidimas jiems atsirasti - valinį.

Papildomi skolininko nesąžiningumo subjektyviosios pusės požymiai - nusikaltimo padarymo motyvas ir tikslas. Jie neturi reikšmės šio nusikaltimo kvalifikavimui, tačiau yra svarbūs sprendžiant civilinės ir baudžiamosios atsakomybės už skolininko nesąžiningumą atribojimo klausimus.

Skolininko nesąžiningumas priskiriamas tyčinėms nusikalstamoms veikoms, nes tiek skolininko nesąžiningumo veikos atžvilgiu, tiek padarinių atžvilgiu subjekto kaltė pasireiškia tiesiogine arba netiesiogine tyčia. Darydamas vieną iš alternatyvių veikų, numatytų BK 208 str., kaltininkas supranta, kad įmonė yra sunkioje ekonominėje padėtyje ar nemoki, jai akivaizdžiai gresia bankrotas, o BK 208 str. 1 d. atveju supranta ir tai, kad negalima patenkinti visų kreditorių interesų, numato, jog kreditoriai dėl tokių veiksmų patirs turtinę žalą, tačiau siekia tokių padarinių ar sąmoningai leidžia jiems kilti.

3. Skolininko nesąžiningumo atribojimas nuo kitų nusikalstamų veikų ir teisės pažeidimų

Siekiant tinkamai kvalifikuoti veiką, būtina ją atskirti nuo panašių nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų. Praktikoje dažnai kyla skolininko nesąžiningumo atskyrimo nuo kai kurių nusikalstamų veikų problemų, todėl svarbu išskirti tokių veikų atribojimo kriterijus, leidžiančius šias veikas teisingai kvalifikuoti.

Gali būti sudėtinga skolininko nesąžiningumą (BK 208 str.) atskirti nuo kai kurių nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams bei nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai - sukčiavimo (BK 182 str.), turto pasisavinimo (BK 183 str.), turto iššvaistymo (BK 184 str.) ir nusikalstamo bankroto (BK 209 str.) Atribojimo problemų gali sukelti ir kitos nusikalstamos veikos, tačiau atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl kitų nusikalstamų veikų, konkreti problema ar ginčas dėl atribojimo nekyla, magistro darbe apsiribojama minėtomis nusikalstamomis veikomis.

BK 182 str. numatyta baudžiamoji atsakomybė už sukčiavimą. Pagal šį straipsnį baudžiamojon atsakomybėn traukiamas tas, kas apgaule savo ar kitų naudai įgijo svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengė turtinės prievolės arba ją panaikino. BK 182 str. ir 208 str. įtvirtintos nusikalstamos veikos pakankamai panašios objektyviaja puse, nes tiek sukčiavimas, tiek skolininko nesąžiningumas gali pasireikšti veiksmais, kuriais bandoma išvengti tam tikros turtinės prievolės.

Vienas iš skirtumų tarp šių nusikalstamų veikų yra jų objektas. Sukčiavimo objektas - nuosavybė, turtinės teisės ir turtinės prievolės, o skolininko nesąžiningumo objektas daug siauresnis - kreditorių turtiniai interesai. Nesutampa ir šių nusikaltimų dalykas. Sukčiavimo dalyku laikoma turtinė nauda, o skolininko nesąžiningumo, priklausomai nuo sudėties (BK 208 str. 1 d. ar 2 d. numatyto nusikaltimo), dalyku yra tai, kuo patenkinami ar užtikrinami išskirtinių kreditorių interesai arba turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti.

Tiek sukčiavimo, tiek BK 208 str. įtvirtintų nusikaltimų sudėtys yra materialios, objektyvioji pusė pasireiškia alternatyviomis veikomis, tačiau norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn už sukčiavimą jo veiksmuose būtina nustatyti apgaulę. Objektyviai sukčiavimas pasireiškia kito asmens įtraukimu apgaule į jam žalingą turtinį sandorį, dėl kurio sumažėja nukentėjusiojo turto aktyvas (jam priklausančių turto ir turtinių teisių apimtis) arba padidėja turto pasyvas (jo turtinių prievolių apimtis).¹⁰³ Būtent apgaulės buvimas kaltininko veiksmuose ir turėtų būti pagrindiniu kriterijumi atribojant sukčiavimą ir skolininko nesąžiningumą. Jei įmonės vadovas iš anksto planuoja nesumokėti kreditoriams už jų teikiamas prekes, paslaugas ar atiduoti paskolintus pinigus, tokius jo veiksmus reikėtų laikyti sukčiavimu. Pavyzdžiui, jeigu asmuo įsteigė įmonę, kuri priiminėjo iš fizinių ar juridinių asmenų pinigus, įsipareigodama mokėti palūkanas, parduoti prekes (paslaugas), arba supirkinėjo produkciją, įsipareigodama už ją atsiskaityti, tačiau nevykdė ūkinės komercinės veiklos arba vykdė šią veiklą būdama iš esmės nemoki ir tai nuslėpė nuo klientų ir (ar) su jais atsiskaitinėjo kitų klientų lėšomis (t. y. veikė "finansinės piramidės" pagrindu), laikoma, kad tokia įmonė buvo panaudota kaip apgaulės priemonė turtui įgyti, todėl kaltininko veika kvalifikuojama kaip sukčiavimas.¹⁰⁴ Vadinas, apgaulė - būtinasis sukčiavimo sudėties požymis ir jei kaltininko veikoje jos nėra, veikos negalima kvalifikuoti kaip sukčiavimo.

Sukčiavimą nuo skolininko nesąžiningumo atskirti galima ir pagal šių nusikalstamų veikų subjektą bei subjektyviąją pusę. Nors sukčiavimo subjektu, kaip ir skolininko nesąžiningumo subjektu, gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo, tačiau fizinis asmuo neturi turėti specialių požymių, baudžiamajai atsakomybei kilti pagal BK 182 str. užtenka bendrųjų subjekto požymių - būti pakaltinamu ir sulaukysiu 16 metų amžiaus. Skiriasi ir nusikaltimų kaltės forma - sukčiavimo nusikaltimas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia, o skolininko nesąžiningumas tiesiogine ir netiesiogine tyčia.

¹⁰³ FEDOSIUK, O. Sukčiavimo normos koncepcija naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir jos įgyvendinimo problemos. *Teisė*, 2003, 48, p. 82.

¹⁰⁴ 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (Baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga. *Teismų praktika*, Nr. 36.

Nepritartina O. Fedosiuk nuomonei, kad skolininko nesąžiningumas (BK 208 str. 2 d.) atitinka turtinės prievolės išvengimo apgaule požymius, todėl ši norma traktuotina kaip specialioji sukčiavimo normos atžvilgiu.¹⁰⁵ Atsižvelgus į nagrinėtus sukčiavimo ir skolininko nesąžiningumo sudėčių požymius, būtų neteisinga teigti, kad sukčiavimas yra bendroji norma skolininko nesąžiningumo atžvilgiu. Nors šių nusikalstamų veikų objektyvioji pusė gali sukelti atribojimo problemų, tačiau skolininko nesąžiningumo atveju nereikia nustatyti, jog veika padaryta apgaulės būdu, taip pat skiriasi ir kiti sudėčių požymiai.

BK 208 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos kelios alternatyvios veikos, tačiau tie veiksmai, kuriais turtas iššvaistomas, perleidžiamas, pervedamas į užsienį tretiesiems asmenims ar nepateisinamai pigiai parduodamas, savo turiniu yra turto iššvaistymas. BK 184 str. (turto iššvaistymas) taip pat numatyta baudžiamoji atsakomybė asmeniui, kuris iššvaistė jam patikėtą ar jo žinioje buvusį svetimą turtą ar turtinę teisę, todėl gali kilti skolininko nesąžiningumo ir turto iššvaistymo atribojimo problemų.

Akivaizdus skirtumas tarp šių nusikalstamų veikų yra jų objektas. Turto iššvaistymas įtvirtintas XXVIII BK skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“, todėl šio nusikaltimo objektas visai kitas - visų formų nuosavybė. Kartais skolininko nesąžiningumą ir turto iššvaistymą galima atskirti ir pagal dalyką. BK 208 str. 2 d. įtvirtinto nusikaltimo dalyku yra turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, o 184 str. numatyto nusikaltimo dalyku yra svetimas turtas ar turtinė teisė, kuri kaltininkui patikėta ar buvo jo žinioje.

Patikėtas turtas ar turtinė teisė apibūdinami kaip einamų pareigų, specialių pavedimų, sutarčių ar kitu teisiniu pagrindu kaltininko valdomas svetimas turtas ar turtinė teisė, į kuriuos kaltininkas turi teisiškai apibrėžtus įgaliojimus.¹⁰⁶ Kaltininko žinioje esančiu turtu ar turtine teise laikomas toks turtas ar turtinė teisė, kai kaltininkas dėl savo einamų pareigų turi teisę pavaldiems ar kitiems asmenims, kuriems šis turtas ar turtinė teisė patikėti, duoti nurodymus dėl jų panaudojimo.¹⁰⁷ Abiem atvejais turto iššvaistymo dalyką apibūdina ir svetimumo požymis. Teismų praktikoje pažymima, kad akcinės bendrovės turtas jos akcijų turėtojams ir net vieninteliam akcininkui yra svetimas¹⁰⁸, o individualios įmonės savininkui šios įmonės turtas baudžiamąja teisine prasme nėra

¹⁰⁵ FEDOSIUK, O. Sukčiavimo normos koncepcija naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir jos įgyvendinimo problemos. *Teisė*, 2003, 48, p. 86.

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2012.

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2011

¹⁰⁸ *Ibid.*

svetimas.¹⁰⁹ Skolininko nesąžiningumo atveju kaltininkas gali iššvaistyti tiek savą, tiek svetimą turtą ar turtinę teisę. Savas turtas ar turtinė teisė iššvaistoma tais atvejais, kai kaltininkas juridinis asmuo arba kai kaltininkas fizinis asmuo, kuris yra individualios įmonės savininkas ar dirba pagal verslo liudijimą. Visais kitais atvejais turtas kaltininkui yra svetimas, nes priklauso ne jam, o juridiniam asmeniui, todėl skolininko nesąžiningumą ir turto iššvaistymą šiais atvejais sunku atskirti pagal dalyką.

Skiriasi ir šių nusikaltimų subjektai bei subjektyviosios pusės. Nors tiek turto iššvaistymo, tiek skolininko nesąžiningumo subjektu gali būti juridinis asmuo ir fizinis asmuo, kuris be bendrųjų požymių turi turėti ir specialiuosius, tačiau tie požymiai skirtingi. Turto iššvaistymo nusikaltimo subjektu gali būti tik toks fizinis asmuo, kuriam svetimas turtas yra patikėtas ar buvo jo žinioje. Įgaliojimai turtui ar turtinei teisei kaltininkui gali būti suteikiami įvairiais pagrindais, pavyzdžiui, esant civiliniams, darbo ar kitiems teisiniams santykiams.¹¹⁰ Skolininko nesąžiningumo atveju nebūtina, kad turtas būtų patikėtas kaltininkui. Taip pat turto iššvaistymas, kitaip nei skolininko nesąžiningumas, galimas ne tik tyčia, bet ir neatsargiai.

Nusikaltimų atbigojimui taip pat svarbu nustatyti kaltininko tyčios kryptingumą. Jei kaltininko tyčia buvo nukreipta išvengti atsiskaitymų su kreditoriais veika turėtų būti kvalifikuojama kaip skolininko nesąžiningumas, o jei buvo siekiama patenkinti savo asmeninius interesus ar trečiųjų asmenų, kurie nėra kreditoriai, interesus - kaip turto iššvaistymas.

LR BK komentare pagrindiniu skolininko nesąžiningumo atskyrimo nuo turto iššvaistymo kriterijumi siūloma laikyti teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo momentą. Jei kaltininkas nusikalstamus veiksmus atlieka iki šios nutarties įsiteisėjimo, jis turi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už skolininko nesąžiningumą, o jeigu įsiteisėjus nutarčiai dėl bankroto bylos iškėlimo - už turto iššvaistymą, nes po bankroto bylos iškėlimo įmonės turtas tampa bankrutuojančios įmonės turto mase, kurios paskirtis - patenkinti kreditorių reikalavimus, toks turtas kaltininkui yra svetimas.¹¹¹

BK 208 str. 2 d. numatytas turto paslėpimas gali pasireikšti ir pasisavinant turtą, todėl gali kilti skolininko nesąžiningumo ir turto pasisavinimo (BK 183 str.) atbigojimų

---

¹⁰⁹ 2015 m. kovo 19 d. LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai). *Teismų praktika*, Nr. 42.

¹¹⁰ *Ibid.*

¹¹¹ ABRAMAVIČIUS, A. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 497.

problemų. Pagal BK 183 str. baudžiamojon atsakomybėn traukiamas tas, kas pasisavino jam patikėtą ar jo žinioje buvusį svetimą turtą ar turtinę teisę.

Turto pasisavinimas ir turto iššvaistymas savo sudėčių požymiais labai panašios nusikalstamos veikos (tas pats objektas, dalykas, subjektas), todėl skolininko nesąžiningumą, pasireiškiantį turto paslėpimu, atskiriant nuo turto pasisavinimo, galima naudotis tais pačiais aptartais kriterijais, kaip ir atskiriant nuo turto iššvaistymo. Būtų tikslinga aptarti tik tuos turto pasisavinimo sudėties elementus, kurie nesutampa su turto iššvaistymo sudėties elementais. Kadangi objektas, dalykas ir subjektas, pagal kuriuos skolininko nesąžiningumą galima atskirti nuo turto pasisavinimo, jau aptarti nagrinėjant skolininko nesąžiningumo ir turto iššvaistymo atribojimo kriterijus, vertėtų panagrinėti kuo panašios ir skiriasi objektyviosios ir subjektyviosios skolininko nesąžiningumo ir turto pasisavinimo pusės.

Turto pasisavinimas - tai neteisėtas, neatlygintinas kaltininkui patikėto ar jo žinioje buvusio svetimo turto ar turtinės teisės pavertimas savo turtu ar turtine teise, taip padarant žalos turto ar turtinės teisės savininkui arba jo teisėtam valdytojui. Taigi turto pasisavinimo objektyvioji pusė panaši į skolininko nesąžiningumą, nes turto paslėpimu BK 208 str. 2 d. prasme laikytinas ne tik įmonės turto perleidimas tretiesiems asmenims, bet ir tokio turto pavertimas savo turtu, jei kreditoriams dėl to padaroma turtinė žala.

Norint atriboti BK 208 str. 2 d. numatytą turto paslėpimą nuo turto pasisavinimo, reikėtų palyginti ir šių nusikalstamų veikų subjektyviasias puses. Kaip jau ne kartą minėta, skolininko nesąžiningumas (BK 208 str. 2 d.) gali būti padaromas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Turto pasisavinimas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia, nes kaltininkas visada suvokia savo veiksmų pavojingumą, numato padarinius ir jų siekia. Vadinasi, skiriasi nusikalstamų veikų subjektyviosios pusės.

Būtina atkreipti dėmesį, kad tiek pasisavinant (paslėpiant) įmonės turtą, tiek perleidžiant jį tretiesiems asmenims su tikslu išvengti atsiskaitymų su kreditoriais, tiek iššvaistant įmonės turtą dėl kitokių priežasčių - pažeidžiami ne tik kreditorių, bet ir pačios įmonės interesai, nes bet koks ekonomiškai nenaudingas veiksmas su turtu pablogina įmonės ekonominę padėtį. Todėl, kai kaltininkas, įmonei esant sunkioje padėtyje ar nemokiai, akivaizdžiai gresiant bankrotui, pasisavina ar iššvaisto jam patikėtą ar esantį jo žinioje įmonės turtą, galėjusį būti pateiktą skoloms padengti, taip padarydamas turtinės

žalos ir kreditoriams, ir pačiai įmonei, jo veika turėtų būti vertinama kaip nusikalstamų veikų sutaptis (BK 183 ar 184 straipsnis ir 208 straipsnio 2 dalis).¹¹²

Dar vienas į skolininko nesąžiningumą panašus nusikaltimas - nusikalstamas bankrotas (BK 209 str.) Šio nusikaltimo padarymu kaltinamas tas, kas sąmoningai blogai valdydamas įmonę nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams.

Tiek nusikalstamas bankrotas, tiek skolininko nesąžiningumas - nusikaltimai ekonomikai ir verslo tvarkai, abiem nusikaltimais kėsinama į tą patį objektą (kreditorių interesus), panašus subjektas (pakaltinamas, sulaukęs 16 m. asmuo, kuris be bendrųjų požymių turi ir specialius: individualios įmonės savininkas, įmonės (akcinės bendrovės, uždarnosios akcinės bendrovės ir kt.) vadovas ar pan., abiem atvejais subjektu gali būti ir juridinis asmuo), kaltės forma (abu nusikaltimai padaromi tiesiogine arba netiesiogine tyčia), abiejų nusikaltimų sudėtys materialios. Nors galima išskirti daug panašumų, tačiau šie nusikaltimai turi ir skirtumų, pagal kuriuos galima juos atriboti.

Skolininko nesąžiningumo ir nusikalstamo bankroto objektyviosios pusės taip pat panašios, tačiau skiriasi padėtis, kurioje yra įmonė. Skolininko nesąžiningumo atveju užtenka nustatyti akivaizdžią bankroto grėsmę (be kitų numatytų aplinkybių), o norint veiką kvalifikuoti pagal BK 209 str. reikia nustatyti, kad dėl blogo valdymo įmonė patyrė bankrotą. Bankroto grėsmė ir bankrotas yra dvi skirtingos kategorijos. Bankrotas – teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą.¹¹³ Skolininko nesąžiningumo atveju bankrotas įmonei gresia, dėl jos sunkios ekonominės padėties ar nemokumo.

D. Bukelienė išskiria dar vieną atskyrimo kriterijų. Ji teigia, kad objektyviaisiais požymiais nusikalstamas bankrotas panašus į skolininko nesąžiningumą, bet tik nusikalstamo bankroto atveju įmonės „būklė“ lemia subjektyvūs veiksniai, kurie tampa įmonės bankroto priežastimi - tai ekonomine logika nepagrįsti, nepateisinamai rizikingi kaltininko veiksmai verčiantis komercine ar ūkine veikla.¹¹⁴ Taigi skolininko nesąžiningumo ir nusikalstamo bankroto atskyrimo kriterijumi įvardinami įmonės bankrotą lėmę veiksniai.

---

¹¹² ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 500.

¹¹³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.

¹¹⁴ BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 212.

BK 209 str. numatyti padariniai - didelė turtinė žala, o BK 208 str. - turtinė žala. Nusikalstamo bankroto atveju įmonei bankrutavus dėl blogo jos valdymo dviem ar daugiau kreditorių turi būti padaroma didelė turtinė žala (virš 150 MGL). Jei padaroma mažesnio dydžio turtinė žala, veika nekvalifikuojama pagal BK 209 str. Pagal naujausią teismų praktiką BK 208 str. numatytas turtinės žalos požymis taip pat reiškia, kad kreditoriams turi būti padaryta didelė turtinė žala (virš 150 MGL), tačiau esant mažesnei žalai teismui palikta galimybė, įvertinus reikšmingas byloje aplinkybes, turtine žala pripažinti ir mažesnio dydžio kreditoriams padarytą turtinę žalą.¹¹⁵

Atribojimo problemų kyla ne tik dėl skolininko nesąžiningumo ir panašių nusikalstamų veikų, bet ir dėl kitų teisės pažeidimų. Daugiausiai diskutuojama dėl skolininko nesąžiningumo atribojimo nuo civilinės teisės delikto.

Nors baudžiamoji ir civilinė teisė, atrodytų, yra visiškai priešingos teisės šakos, tačiau nusikalstamų veikų ir veikų, užtraukiančių civilinę teisinę atsakomybę atskyrimo problemų teisinėje praktikoje kyla nuolat.¹¹⁶ Civiliniai teisiniai santykiai vis sudėtingėja, todėl atsiranda baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atribojimo problemos. Gali atrodyti, kad tai nepagrįstas baudžiamosios teisės kišimasis į civilinių teisių reguliavimo sritį, tačiau skolininko nesąžiningumo atvejais kartais sunku atskirti kada baigiasi civiliniai ir prasideda baudžiamieji teisiniai santykiai. Pasak O. Fedosiuk problemos esmę nusako tai, kad kai pažeistos subjektinės turtinės teisės ar interesai, reikia atsakyti į klausimą, ar pažeidėjui taikytina tik civilinė atsakomybė, ar kartu su civiline taikytina ir baudžiamoji atsakomybė. Antruoju atveju padaryto pažeidimo aplinkybės tiriamos taikant baudžiamąjį proceso priemones, o tai suteikia papildomą pagalbą nukentėjusiajam atkuriant jo pažeistas teises ir interesus.¹¹⁷

Remiantis LR CK 6.1 str., prievolė – tai teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kito šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą. Kriminalizuodamas turtinių prievolių išvengimą įstatymo leidėjas turėjo galvoje tuos piktnaudžiavimo civiliniais teisiniais santykiais atvejus, kurie yra tokie

---

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

¹¹⁶ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 159.

¹¹⁷ FEDOSIUK, O. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės takoskyra turtinių prievolių išvengimo bylose. *Jurisprudencija*, 2006, 7(85), p. 70.

pavojingi, jog pats kreditorius negali apginti savo interesų.¹¹⁸ Akivaizdu, kad baudžiamoji atsakomybė netaikoma visais atvejais, kai neįvykdoma prievolė.

Pagal BK 11 straipsnį nusikaltimu pripažįstama pavojinga veika, o ne tik formaliai atitinkanti bent vieno iš BK 208 straipsnyje įtvirtintų nusikaltimų sudėtį. Visada reikia vertinti, ar padarytos veikos pavojingumas yra pakankamas, kad ji būtų pripažinta nusikalstama veika, ar ją galima laikyti mažiau pavojingu teisės pažeidimu - civiliniu deliktu. Tam tikro elgesio draudimas baudžiamosios teisės pagalba turi būti griežčiausia (*ultima ratio*) valstybės reakcijos į nepageidaujamą elgesį forma.¹¹⁹ Teismų praktikoje pažymima, kad tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek ir bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinėse valstybėse, suponuoja tai, kad negalimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos ir asmens elgesys esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas.¹²⁰

D. Pranka teigia, kad tais atvejais, kai svarstomas klausimas, ar būtina tam tikrą iš pirmo žvilgsnio civilinio pobūdžio teisės pažeidimą priskirti nusikalstamai veikai, privalu vadovautis atitinkamais kriterijais:

1. Baudžiamųjų įstatymų funkcijomis (jų įgyvendinimo metodais) ir paskirtimi;
2. Teisės pažeidimo pavojingumo laipsniu;
3. Paskutinės priemonės (lot. *ultima ratio*) principu ir iš jo išplaukiančiomis kriminalizacijos teorijos nuostatomis.¹²¹

Pritartina tokiems bendriems kriterijams, tačiau norint skolininko nesąžiningumą atskirti nuo civilinės teisės pažeidimo reikia ir šiek tiek konkretesnių, veikos specifiką apibrėžiančių kriterijų.

Skolininko nesąžiningumas gali būti padaromas įvairiomis alternatyviomis veikomis, tačiau beveik visos jos atliekamos sudarant kokius nors civilinius sandorius. Turtinės žalos kreditoriams tokiais sandoriais padarymas dar nereiškia, jog iš karto turi kilti baudžiamoji atsakomybė. Sprendžiant, ar skolininko nesąžiningumas laikytinas nusikaltimu ar tik civiliniu deliktu, turi būti įvertinti objektyvieji ir subjektyvieji

---

¹¹⁸ FEDOSIUK, O. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės takoskyra turtinių prievolių išvengimo bylose. *Jurisprudencija*, 2006, 7(85), p. 70.

¹¹⁹ ŠVEDAS, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, 2012, 82, p. 18.

¹²⁰ Žr. pvz.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-409/2011, 2K-P-267/2011, 2K-69/2014.

¹²¹ PRANKA, D. *Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 48.

skolininko nesąžiningumo sudėties požymiai, galintys padėti atriboti šiuos teisės pažeidimus.

Iš objektyviųjų skolininko nesąžiningumo požymių reikėtų išskirti padarinius. Nuo civilinės teisės pažeidimų skolininko nesąžiningumą galima atriboti pagal kreditoriams padarytos turtinės žalos dydį. Kaip jau minėta analizuojant objektyviają skolininko nesąžiningumo pusę, žalos padarymas dviem ar daugiau kreditorių yra būtinas šio nusikaltimo požymis. LAT išaiškino, kad turtinės žalos dydis turi būti didesnis nei 150 MGL.¹²² Civilinei atsakomybei kilti žalos dydis nėra svarbus, todėl jei padaroma mažesnė nei 150 MGL dydžio žala ir teismas, atsižvelgęs į reikšmingas bylos aplinkybes, nenusprendžia, kad tokio dydžio turtinę žala taip pat galima laikyti turtine žala BK 208 str. prasme, kreditoriai savo teises turi ginti ne baudžiamosios, o civilinės teisės priemonėmis.

Skolininko nesąžiningumo atribojimui nuo civilinio delikto svarbūs ir subjektyvieji skolininko nesąžiningumo požymiai. Norint padarytą veiką kvalifikuoti pagal BK 208 straipsnį, ją padaręs asmuo turi ne tik atitikti amžiaus ir pakaltinamumo kriterijus, bet turėti ir specialius požymius. Civilinei atsakomybei kilti tokių požymių nustatymas nėra būtinas, fizinis asmuo turi turėti tik civilinį teisingumą (teisingumas atsiranda nuo asmens gimimo) ir veiksnumą (visiškas veiksnumas atsiranda, kai fiziniam asmeniui sueina 18 m.) Taip pat baudžiamojoje teisėje veikos neteisėtumas neatsiejamai susijęs su kalte - jeigu asmuo veiksniuose nėra jo kaltės, tokia veika nėra laikoma neteisėta, nes nėra nusikaltimo sudėties. Tuo tarpu civilinės atsakomybės atsiradimas gali būti siejamas vien su žalos padarymo faktu. Tai atvejai, kai įstatymas nustato civilinę atsakomybę be kaltės.¹²³ Taigi, norint asmuo padarytą veiką kvalifikuoti kaip skolininko nesąžiningumą, kaltė yra būtina baudžiamosios atsakomybės taikymo sąlyga, o civilinėje teisėje ne visuomet.

Kaip jau minėta analizuojant skolininko nesąžiningumo subjektyviają pusę, didelę reikšmę sprendžiant klausimą dėl civilinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo turi kaltininko tyčios kryptingumas ir tikslai bei motyvai. Jie nemaža dalimi lemia tokios veikos pavojingumo mastą ir jos pripažinimą (ar nepripažinimą) nusikaltimu. LAT, vienoje iš baudžiamųjų bylų, pažymėjo, kad sprendžiant, ar bendrovės (kito ūkio subjekto) vadovo, savininko ar kito asmens, turinčio teisę disponuoti bendrovės turtu, turtinio pobūdžio veiksmus BK 208 str. prasme laikyti nusikalstamais, atsižvelgtina ir į

---

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

¹²³ MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 105

tai, ar šie veiksmai buvo piktavališki ar nulemti ekonominio būtinumo, ar jie buvo atliekami sąmoningai kenkiant kreditorių interesams ar priešingai – siekiant šiuos interesus apsaugoti, ar tokie veiksmai buvo daromi dėl savanaudiškų paskatų ar siekiant pozityvių tikslų, pavyzdžiui, susijusių su siekiu apsaugoti (ar nepabloginti) kreditorių ir (ar) bendrovės interesus.¹²⁴

Remiantis tokiu išaiškinimu, pagal kaltininko tyčios kryptingumą, tikslus bei motyvus, galima išskirti tris pagrindinius kriterijus, sprendžiant ar padaryta veika turėtų būti laikoma skolininko nesąžiningumu ir kvalifikuojama pagal BK 208 str.:

- 1) veikslių piktavališkumas;
- 2) veiksmis siekiama pakenkti kreditorių interesams;
- 3) veikslių savanaudiškumas.

Teismų praktikoje, skolininko nesąžiningumą atribojant nuo civilinio delikto, taip pat vadovaujamosi šiais kriterijais. Pavyzdžiui, R. Ž., būdamas UAB „B“ direktoriumi, žinodamas, kad UAB „B“ ekonominė padėtis sunki ir kad bendrovė neturi galimybių atsiskaityti su visais 98 kreditoriais, suvokdamas, kad įmonei akivaizdžiai gresia bankrotas, UAB „B“ vardu pasirašė keturšalį susitarimą dėl tarpusavio užskaitos, kurio pagrindu kreditoriui UAB „R“ sumažino UAB „B“ skolą ir taip sumenkino kitų kreditorių galimybes atgauti iš UAB „B“ savo skolas – padarė jiems turtinę žalą. Šie R. Ž. nusikalstami veiksmai pasireiškė tiesiogine tyčia, nes UAB „B“ ilgalaikio turto neturėjo, o UAB „R“ – vienai iš kreditorių – buvo perduotas beveik visas įmonės likvidus turtas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad R. Ž. veiksmai buvo piktavališki, atlikti sąmoningai kenkiant kreditorių interesams, padaryti dėl savanaudiškų paskatų, o nulemti ekonominio būtinumo ir siekiant apsaugoti kreditorių ir bendrovės interesus, todėl jo veika teisingai kvalifikuota pagal BK 208 straipsnio 1 dalį.¹²⁵

Kitu atveju padaryta veika nebuvo pripažinta skolininko nesąžiningumu. G. M. žemesnių instancijų teismų nuteista už tai, kad būdama UAB „E. L. S.“ (vėliau pavadinimas pakeistas į „V.“) direktore, žinodama apie bendrovės sunkią ekonominę padėtį, esant nemokumui, kai akivaizdžiai bendrovei grėsė bankrotas, neturėdama galimybės patenkinti visų kreditorinių reikalavimų, žinodama, kad Vilniaus apygardos teismo sprendimu apribotas disponavimas įmonės sąskaitoje esančiomis lėšomis, sudarė sandorius dėl mokestinių nepriemokų perėmimo bei sutartį dėl UAB „V.“ skolos perleidimo UAB „E.eu“, taip patenkindama 7 kreditorių reikalavimus ir dėl to likusiems

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476-677/2015.

kreditoriams padarydama 133 472,63 Lt žalos. Teisėjų kolegija pasisakė, kad nepaneigti kasatorės teiginiai, jog sandoriai, kuriais šiuo atveju grindžiamas favoritizmas, buvo nulemti ekonominio būtinumo dėl UAB „E.L.S.“ atsiskaitomosios sąskaitos arešto, siekiant atsiskaityti su kreditoriais, vykdyti prisiimtus įsipareigojimus, taipogi ir galbūt išvengti šios bendrovės bankroto, todėl konstatavo, jog kasatorės veiksmuose nebuvo nustatyta jos tyčios ar kad G. M. veiksmai būtų susiję su ypatingu jos nesąžiningumu, sąmoningu kitų kreditorių turtinių teisių pažeidimu, veikimu savanaudiškais tikslais ar kitokiu elgesiu šiurkščiai pažeidžiant sąžiningo ūkininkavimo principus.¹²⁶ Šioje byloje LAT, nenustatęs minėtų kriterijų, G. M. išteisino dėl nusikaltimo, numatyto BK 208 str. 1 d., padarymo.

Apibendrinant galima teigti, kad nėra vieno pagrindinio kriterijaus, leidžiančio atskirti skolininko nesąžiningumą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų ar kitų teisės pažeidimų. Sukčiavimą nuo skolininko nesąžiningumo nesunku atskirti dėl apgaulės buvimo kaltininko veiksmuose; turto iššvaistymą ar turto pasisavinimą - pagal šių nusikalstamų veikų dalyką, kuriuo gali būti tik kaltininkui patikėtas ar esantis jo žinioje turtas; nusikalstamą bankrotą - atsižvelgiant į tai, ar nepateisinamai rizikingi kaltininko veiksmai buvo įmonės bankroto priežastimi, ar dėl to pablogėjo įmonės ekonominė padėtis. Atribojant skolininko nesąžiningumą ir civilinį deliktą, būtina įvertinti padarytos turtinės žalos dydį, subjektą, kaltininko tyčios kryptingumą, padarytos veikos tikslus ir motyvus.

---

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-404-895/2015.

Išvados

- 1) Baudžiamoji atsakomybė už skolininko nesąžiningumą po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo numatyta 1961 m. BK 316 str. „Skolininko nesąžiningumas ir apgaulė“, vėliau - 2000 m. BK 208 str. „Skolininko nesąžiningumas“. Skyrėsi ne tik straipsnių pavadinimai, bet ir šiuose kodeksuose numatytos alternatyvios veikos, jų padarymo būtinios aplinkybės, subjektas, subjektyvioji pusė. Galiojančiame LR BK atsisakyta kvalifikuotos skolininko nesąžiningumo sudėties ir vietoj jos numatyta favoritizmo išskirtinių kreditorių atžvilgiu sudėtis (BK 208 str. 1 d.)
- 2) Palyginus Lietuvos ir kitų užsienio šalių baudžiamųjų įstatymų normas, reglamentuojančias atsakomybę už skolininko nesąžiningumą, galima teigti, kad atsakomybė už tokias nusikalstamas veikas numatyta visuose nagrinėtuose užsienio šalių įstatymuose, tačiau skiriasi juose įtvirtinti požymiai. Daugelyje baudžiamųjų įstatymų nenumatytos būtinios veikos padarymo aplinkybės arba numatytas tik nemokumas ar nemokumo grėsmė. Kai kuriuose įstatymuose būtinuoju požymiu nėra padariniai, ar tokie padariniai kaip BK 208 str., bet įtvirtintas specialus nusikalstamos veikos tikslas. Išskirtiniu laikytinas Suomijos pavyzdys, kadangi šios šalies baudžiamajame kodekse numatyti ir skolininko nesąžiningumą kvalifikuojantys požymiai.
- 3) Skolininko nesąžiningumo dalyku yra ne tik materialūs daiktai, bet ir nematerialus turtas. Piniginės lėšos, nematerialūs vertybiniai popieriai, laikomi sąskaitose, neturi materialios išraiškos, tačiau gali būti skolininko nesąžiningumo dalyku - tuo, kuo patenkinami ar užtikrinami išskirtinių kreditorių reikalavimai, arba turtu, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti.
- 4) Daugiausiai problematikos keliantis objektyviosios pusės požymis - padariniai. Dabartinis šio požymio aiškinimas teismų praktikoje nutolęs nuo BK 208 str. numatytos tekstinės išraiškos. Turtinė žala yra vertinamasis požymis, kurio dydis turėtų būti nustatomas kiekvienoje byloje, atsižvelgiant į reikšmingas bylos aplinkybes, o ne apsiribojama konkrečiu minimaliu dydžiu, kaip pavyzdžiui, 150 MGL dydžio suma. Norint skolininko nesąžiningumo padarinius aiškinti kaip 150 MGL viršijančios turtinės žalos padarymą kreditoriams, įstatymo tekste turėtų būti įtvirtintas didelės turtinės žalos požymis.
- 5) Nuo kitų panašių nusikalstamų veikų, išskyrus nusikalstamą bankrotą, skolininko nesąžiningumas skiriasi objektu ir dalyku, kai kuriais objektyviosios pusės požymiais, subjektu, subjektyviaja puse. Nuo nusikalstamo bankroto skolininko nesąžiningumą

galima atskirti tik pagal objektyviosios pusės požymius, todėl negalima pateikti vieno pagrindinio atribojimo kriterijaus. Skolininko nesąžiningumą atskiriant nuo civilinės teisės pažeidimų, kreditoriams padarytos žalos dydis ir kaltininko tikslai bei motyvai turėtų būti laikomi pagrindiniais vertinimo kriterijais.

Panaudotų šaltinių sąrašas

Lietuvos Respublikos įstatymai

- 1) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
- 2) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
- 3) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 1961, Nr. 18-147.
- 4) Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.
- 5) 1994 m. liepos 19 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-551 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 60-1182.
- 6) 1996 m. sausio 18 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-1173 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 311, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 321(1), 324 straipsnių pakeitimo ir papildymo 326(1), 326(2), 329(1), 329(2), 329(3) straipsniais“, *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 9-217.
- 7) 1997 m. birželio 24 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-287 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 315 ir 316 straipsnių pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1508.
- 8) 1999 m. lapkričio 25 d. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-1439 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 79, 80, 85, 201(1), 203(1), 212, 213(1), 225, 229, 230, 230(1), 231, 232(1), 232(4), 234, 236, 237, 239, 243, 246, 251, 253, 254, 256, 260, 264, 271, 274, 275, 278, 280, 281, 291, 292, 293, 296, 309, 310, 314, 315, 316, 320, 321, 323, 326(1), 326(2), 328, 329(2) straipsnių pakeitimo ir papildymo“, *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 106-3059.
- 9) 2003 m. vasario 26 d. Baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, 4, 6, 23, 25, 37, 46, 48, 55, 65, 74, 75, 77, 78, 79, 82, 90, 92, 93, 95, 97, 172, 175, 187, 189, 208, 212, 257, 263, 281 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo nauju 271(1) straipsniu bei 39 ir 243 straipsnių išbraukimo įstatymo projektas, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. IXP-2321.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimai

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1, 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43

straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 69-2798.

- 2) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, Nr. 36-1292.

Užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai

- 1) Criminal code of the Republic of Finland [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26].
Prieiga internete: <<http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039.pdf>>
- 2) Criminal code of the Republic of Poland [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26].
Prieiga internete: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/10>>
- 3) Criminal code of the Kingdom of Sweden [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26].
Prieiga internete: <www.legislationline.org/documents/id/8919>
- 4) Criminal Code of the Republic of Estonia [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26].
Prieiga internete: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>>
- 5) Criminal Code of the Federal Republic of Germany [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-26]. Prieiga internete:
<https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html>

Specialioji literatūra

- 1) ABRAMAVIČIUS, A. *et al.* *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga.* Vilnius: Eugrimas, 2000.
- 2) ABRAMAVIČIUS, A. *et al.* *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis (Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas).* Vilnius: Eugrimas, 2001.
- 3) ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
- 4) ABRAMAVIČIUS, A. *et al.* *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009.

- 5) ABRAMAVIČIUS, A. Ūkininkavimo tvarkos ir finansinių nusikaltimų kvalifikavimo problemos. *Jurisprudencija*, 1998, 10(2).
- 6) ABRAMAVIČIUS, A. Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująją Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Teisė*, 2003, 48.
- 7) BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
- 8) *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, septintas pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
- 9) FEDOSIUK, O. Sukčiavimo normos koncepcija naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir jos įgyvendinimo problemos. *Teisė*, 2003, 48.
- 10) FEDOSIUK, O. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės takoskyra turtinių prievolių išvengimo bylose. *Jurisprudencija*, 2006, 7(85).
- 11) FEDOSIUK, O. Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir iššvaistymo samprata. *Jurisprudencija*, 2008, 11(113).
- 12) FEDOSIUK, O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*, 2012, 19(2).
- 13) JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. *Teisės problemos*, 1998, Nr. 1.
- 14) LAURINAVIČIUS, K. Vertybinių popierių vieta civilinių teisių objektų sistemoje. *Jurisprudencija*, 2002, 28(20).
- 15) MIKELĖNAS, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
- 16) MIKELĖNIENĖ, D.; MIKELĖNAS, V. *Teismo procesas: Teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999.
- 17) PIESLIAKAS, V. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996.
- 18) PIESLIAKAS, V. Baudžiamoji politika Lietuvoje po 1990 m. ir jos tendencijos. *Jurisprudencija*, 1999, 13(5), p. 56.
- 19) PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006.
- 20) PIESLIAKAS, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*, 2006, 7(85).

- 21) PRANKA, D. *Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
- 22) SAKALAUSKAS, G. *et al. Baudžiamoji politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai*. Vilnius: Teisės institutas, 2012.
- 23) SOLOVEIČIKAS, D. Šiuolaikinės juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės realizavimo doktrinos. *Teisė*, 2003, 46.
- 24) ŠVEDAS, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, 2012, 82.
- 25) TOLOČKO, V. Atsiskaitymų negrynaisiais pinigais teisinė prigimtis. *Jurisprudencija*, 2000, 16(8).
- 26) VERŠEKYS, P. Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, 2012, 82.
- 27) VERŠEKYS, P. *Nullum crimen sine lege* principo ir vertinamųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių koreliacijos problema. *Teisė*, 2012, 85.
- 28) WESSELS, J. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
- 29) BACHNER, T. *Creditor Protection in Private Companies : Anglo-German Perspectives for a European Legal Discourse*. New York: Cambridge University Press, 2009.
- 30) BAJKOWSKI, S.; THOMPSON, K. R. Corporate criminal liability. *American Criminal Law Review*, 1997, Vol. 34.
- 31) HEFENDEHL, R. Corporate Criminal Liability: Model Penal Code Section 2.07 and the Development in Western Legal Systems . *Buffalo Criminal Law Review*, 2000, Vol. 4., No. 1.
- 32) NWAFOR, A. O. Fraudulent Trading and the Protection of Company Creditors: the Current Trend in Company Legislation and Judicial Attitude. *Common Law World Review*, 2013, Vol. 42, Issue 4.
- 33) XANTHAKI, H. On Transferability of Legislative Solutions: The Functionality Test. Iš STEFANO, C.; XANTHAKI, H. *Drafting Legislation. A Modern Approach*. Aldershot: Ashgate-Dartmouth, 2008.
- 34) КОРЖАНСКИЙ, Н. И. Объект посягательства и квалификация преступлений. Волгоград, 1976.

Teismų praktika

- 1) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (Baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga. *Teismų praktika*, Nr. 36.
- 2) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 19 d. Teismų praktikos turto pasisavinimo ir turto iššvaistymo baudžiamosiose bylose apžvalga (BK 183 ir 184 straipsniai). *Teismų praktika*, Nr. 42.
- 3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213/2006.
- 4) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-411/2009.
- 5) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/2009.
- 6) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192/2011.
- 7) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-254/2011.
- 8) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-409/2011.
- 9) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011.
- 10) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-126/2012.
- 11) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2012.
- 12) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-450/2013.
- 13) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69/2014.
- 14) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-106-507/2015.
- 15) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

- 16) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-219-693/2015.
- 17) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-404-895/2015.
- 18) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476-677/2015.
- 19) Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-380/2013.
- 20) Panevėžio apygardos teismo 2012 m. birželio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-78-134/2012.
- 21) Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-551-508-2013.
- 22) Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-34-116/2014.

Kiti šaltiniai

- 1) Lietuvių kalbos institutas. *Lietuvių kalbos žodynas* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2015-02-11]. Prieiga internete: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.
- 2) Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos statistiniai duomenys [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-27]. Prieiga internete: <<http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/>>.
- 3) Nacionalinės teismų administracijos duomenys [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-25]. Prieiga internete: <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.
- 4) KOBYŁKA, N. *Selective payment of creditors can be a crime* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-28]. Prieiga internete: <http://www.codozasady.pl/wp-content/uploads/2013/06/wardynski_and_partners_protecting_creditors_against_dishonest_actions_by_debtors_june_2013.pdf>.

Santrauka

Magistro darbe analizuojama viena iš Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintų nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai - skolininko nesąžiningumas.

Pirmoje dėstymo dalyje aptariama skolininko nesąžiningumo samprata, skolininko nesąžiningumo kriminalizavimo Lietuvoje istorinė raida. Taip pat LR BK numatyti skolininko nesąžiningumo požymiai lyginami su Suomijos, Lenkijos, Švedijos, Estijos ir Vokietijos baudžiamųjų įstatymų nuostatomis, numatančiomis baudžiamąją atsakomybę už skolininko nesąžiningumą ir panašias nusikalstamas veikas.

Antroje dėstymo dalyje pateikiama LR BK 208 str. numatytų sudėčių analizė. Nagrinėjami šių nusikalstamų veikų elementai: objektas ir dalykas, objektyvioji pusė, subjektas, subjektyvioji pusė, jų problematika. Analizuojant remiamasi teismų praktika.

Trečioji dėstymo dalis skirta skolininko nesąžiningumo atribojimui nuo civilinės teisės pažeidimo ir kitų panašių nusikalstamų veikų (sukčiavimo, turto pasisavinimo, turto iššvaistymo ir nusikalstamo bankroto), išskiriant pagrindinius atskyrimo kriterijus.

Summary

The Master's thesis provides analysis for one of the criminal actions in respect of the economy and business order - Debtor's dishonesty, which is defined in the Criminal Code of the Republic of Lithuania.

The first part of the work defines the conception of Debtor's dishonesty and analyzes the development of Lithuania's law acts regulating Debtor's dishonesty. Also the acts of law of Finland, Poland, Sweden, Estonia and Germany are analyzed in purpose to review the features of Debtor's dishonesty in those countries.

In the second part of this thesis the elements and features of the composition of Debtor's dishonesty are thoroughly analyzed. This part also reviews the most problematical aspects of the article 208 ("Debtor's dishonesty") of Lithuanian Criminal Code. The arguments are based on the case-law of Lithuanian's courts.

In the third part of the thesis Debtor's dishonesty is delimited from tort and certain other criminal activities that are described in the Criminal Code of Lithuania by showing the main criteria for this delimitation.